

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1947.

Andra kammaren.

Nr 19.

Lördagen den 26 april.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 19 innevarande april.

§ 2.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen

av herr statsrådet *Ericsson* propositionerna:

nr 219, angående anslag till teckning av ytterligare aktier i Svenska skiffer-
oljaaktiebolaget;

nr 222, med förslag till lag om kommunernas bidrag till kostnaderna för
folkpensioneringen;

nr 229, angående förslag till ändring av vissa vägväsendet berörande för-
fattningar;

nr 230, angående anslag för budgetåret 1947/48 till folkskoleseminarierna
m. m.;

nr 231, angående anslag för budgetåret 1947/48 till överstyrelsen för yrkes-
utbildning;

nr 233, med förslag till lag om kyrkomusiker m. m.; och

nr 234, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 13
maj 1932 (nr 107) om häradsallmänningar; samt

av herr statsrådet *Zetterberg* propositionerna:

nr 228, med förslag till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1911 (nr
74) om bankrörelse m. m.; och

nr 232, med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr
326) om delning av jord å landet, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Svar på fråga.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet *Zetterberg*, som anförde:
Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Dickson till chefen för
socialdepartementet riktat den frågan, huruvida departementschefen ansåge, att
nu gällande bestämmelser i fråga om behandlingen och omhändertagandet av
personer, som fällts för att vara s. k. fula gubbar, garanterade tillfredsställan-
de trygghet för att samma brott icke av samma person skulle i framtiden
upprepas.

Då frågan huvudsakligen berör justitiedepartementets verksamhetsområde,
torde det ankomma på mig att besvara den.

I den mån de av herr Dickson avsedda personerna fällts till straff för sexuella
förgripelser mot barn och ungdom, måste förutsättas att straffet, i enlighet med

Andra kammarens protokoll 1947. Nr 19.

Svar på fråga. (Forts.)

sitt syfte, i många fall även verkar återhållande på brottslingen. En närmare redogörelse rörande den svenska strafflagens bestämmelser till skydd för minderåriga mot brott av ifrågavarande slag har lämnats vid 1944 års riksdag (A. K. 23:21) av min företrädare i ämbetet såsom svar på en av fröken Andersson framställd interpellation i ämnet. Av redogörelsen framgår, att de straffsatser, som kunna komma i fråga vid allvarligare sexuella förgripelser, äro mycket stränga. Sedan några år har också det straffbara området utvidgats väsentligt genom att även försök till sådana brott i betydande omfattning straffbelagts. Givet är att om en förut straffad sedlighetsförbrytare upprepar sitt brott, detta i allmänhet måste anses som en försvarande omständighet. Statistiken visar emellertid en anmärkningsvärt låg återfallsfrekvens i fråga om de svårare sedlighetsbrotten. Detta framgår exempelvis av en utredning, som gjorts på uppdrag av strafflagberedningen och har tryckts som bilaga till dess år 1944 avgivna betänkande om verkställighet av frihetsstraff. Det skulle föra för långt att här gå närmare in på utredningens resultat, och om man tar ut enstaka siffror därur, får man dessutom alltid hålla i minnet att de avse ett begränsat material och att man bör vara försiktig med att dra slutsatser därav. Även med denna reservation är det emellertid påfallande, att återfallssiffrorna för sedlighetsbrott ligga lågt i jämförelse med andra brottstyper. Som ett exempel kan nämnas, att man undersökt ett antal personer, som frigivits från straffarbete — alla straffade första gången — och tagit reda på hur många av dem som återfallit redan under första året efter frigivningen. Av närmare 1 000 personer, som straffats för tjuvnadsbrott, återföllu under det året 22 %, medan av något över 100 sedlighetsförbrytare endast 2 återföllu, d. v. s. proportionsvis inte tiondelen så många. För en annan stor grupp, som straffats för bedrägeri och liknande, var återfallssiffran 11 av 100, d. v. s. även där betydligt högre. Med hänsyn till denna ringa återfallsfrekvens för sedlighetsbrotten och till att straffskalorna på detta område som sagt äro mycket höga, synes det mig inte föreligga skäl att överväga någon allmän skärpning av dessa straffbestämmelser. Härtill kommer, att detta komplex hör till de delar av strafflagen som straffrättskommittén nu har under arbete, varför det blir anledning att återkomma till denna sak.

I fråga om sedlighetsförbrytare synes emellertid straffreaktionen vara av mindre betydelse än de andra reaktionsformer, som finnas att tillgå. Vid sexuella förgripelser mot minderåriga torde nämligen i de flesta fall gärningsmannens sinnesbeskaffenhet avvika från det normala, och ett vanligt, tidsbestämt frihetsstraff bör då av olika skäl ej komma i fråga. Förutom att ett sådant straff är inhumant mot den, som inte är herre över sina gärningar, är det ur samhällets synpunkt inte tillräckligt som skyddsåtgärd. De åtgärder, som kunna vidtagas mot en psykiskt abnorm sedlighetsförbrytare, bli delvis olika för abnormitet av skilda slag.

De som sexuellt förgripa sig på barn äro i allmänhet antingen gamla män, som lida av s. k. senil demens, eller också sinnesslöa eller psykopater vilkas sexuella känsloliv hämmats i sin utveckling på ett infantilt stadium. Utpräglad senil demens är att betrakta såsom sinnessjukdom. Sinnessjuka liksom sinnesslöa lagöverträdare äro enligt 5 kap. 5 § strafflagen fria från straff; det blir i stället sinnessjuklagen som blir tillämplig på dem. När det gäller sinnessjuka eller sinnesslöa, som gjort sig skyldiga till sedlighetsbrott, är det självfallet, att säkerhetssynpunkten kommer i förgrunden, när man prövar frågan om deras intagning eller kvarhållande på sinnessjukhus. Så länge patienten är att anse såsom vådlig för annans säkerhet, får utskrivning från sjukhuset icke ske.

I fråga om psykopaterna gäller sedan förra året en annan ordning. Vissa

Svar på fråga. (Forts.)

mycket svåra fall av psykopati kunna visserligen straffrättsligt likställas med sinnessjukdom, men i regel skall psykopati icke föranleda straffrihet. I stället finns inom fångvårdens ram en särskild behandlingsform för sådana brottslingar, vilkas sinnesbeskaffenhet avviker från det normala fastän de ej äro strafflösa enligt 5 kap. 5 § strafflagen, nämligen förvaring i s. k. säkerhetsanstalt. Denna reaktionsform, vars användningsområde nyligen väsentligen utvidgats, påminner om intagning på sinnessjukhus såtillvida, att tiden för förvaringen är obestämd och i huvudsak beroende på ett särskilt beslut om utskrivning som eventuellt endast sker på prov. Inte heller den förvarade får som regel utskrivas så länge han anses vådlig för annans säkerhet. Dessutom skall i domen bestämmas viss minsta tid — lägst ett och högst tolv år — före vars utgång den dömda icke får utskrivas.

Beslut om utskrivning från sinnessjukhus eller säkerhetsanstalt fattas av en särskild nämnd, sinnessjuknämnden respektive interneringsnämnden. Båda nämnderna äro sammansatta av domare, läkare och lekmän.

Det bör tilläggas, att vid lindrigare sedlighetsbrott, som icke anses påkalla så allvarliga åtgärder som långvarig internering, en villkorlig dom med övervakning och eventuellt andra särskilda föreskrifter kan erbjuda en lämplig form för den dömdes tillrättaförande. I den mån brottsligheten bottnar i alkoholism, kan omhändertagande ske jämlikt alkoholistlagen.

När denna fråga behandlades i 1944 års interpellationssvar, hade nyligen antagits lagen om kastrering, vilken uppenbarligen kan få särskild betydelse för att nedbringa antalet återfall i sedlighetsbrott. För sådant ingrepp kräves emellertid samtycke av vederbörande, såframt detta inte är uteslutet på grund av rubbning i hans själsverksamhet. Man har på detta område velat gå försiktigt fram och till en början samla erfarenheter av hur en lagstiftning av denna art verkar. Jag kan nämna, att under år 1944 utfördes 20 kastreringar på s. k. kriminalpolitisk indikation, d. v. s. för att förebygga sedlighetsbrott; under 1945 utfördes 25 sådan ingrepp. Därtill kommo ytterligare några fall, där motivet bland annat var det nu angivna. Att draga några bestämda slutsatser om hur lagen verkat kriminalpolitiskt och medicinskt är ännu för tidigt.

Av det sagda framgår, att samhället äger i sin hand medel att skydda sig mot sedlighetsförbrytare av ifrågavarande slag. Långtgående ingripanden kunna företagas, i yttersta fall en livslång inspärning. En annan sak är att tillämpningen av bestämmelserna är behäftad med de bristfälligheter som alltid vidlåda mänskliga bedömanden. Vid den prövning, som verkställas i det särskilda fallet och där myndigheten har att beakta inte enbart säkerhetssynpunkten utan också intresset av att tvångsåtgärder inte drivas längre än nödvändigt, måste någon gång misstag begås vid bedömandet av risken för återfall.

I interpellationssvaret 1944 lämnades även några statistiska uppgifter om frekvensen av här ifrågavarande brott under åren 1933—42. Nu kunna dessa uppgifter kompletteras för åren 1943 och 1944; för senare år äro uppgifterna ännu ej bearbetade. Det kan tyvärr konstateras, att siffrorna visa en markerad ökning av dessa brott. I fråga om otukt med flickor under 12 år åtalades tidigare i allmänhet mellan 20 och 40 personer om året, men under 1943 och 1944 förekommo 55 resp. 57 fall. Antalet åtal för otukt med flickor i åldern 12—15 år höll sig tidigare under 100 om året men sprang 1943 upp till 175; 1944 var antalet 139. Även gruppen »sedlighetssårande handlingar», d. v. s. vanligen exhibitionism, som ofta riktar sig mot barn, visar en stegring från förut något över 200 fall årligen till cirka 400 fall under vart av åren 1943 och 1944.

I det förra interpellationssvaret angåvos även några siffror särskilt för Stockholm, i vilka man redan då kunde iakttaga den stegring för 1943 och 1944, som nu konstaterats i statistiken för hela landet. Stegringen har däref-

Svar på fråga. (Forts.)

ter inte fortsatt, men antalet anmälningar har de senaste åren alltjämt varit stort. Siffrorna rörde sig under åren 1939—42 mellan 160 och 230, men för perioden 1943—46 hålla de sig mellan 330 och 360. Det övervägande flertalet fall, omkring 250, gälla s. k. sedlighetssårande handlingar. Av både dessa brott och de grövre brotten ha i runt tal hälften varit riktade mot barn.

De nu anförda siffrorna äro naturligtvis ganska oroande. Om de tänkbara anledningarna till stegringen i frekvensen av dessa brott är det emellertid svårt att uttala sig. De kunna betraktas som en parallell till vissa andra krisföreteelser, framför allt stegringen i de veneriska sjukdomarnas frekvens. Det tycks ju vara så, att sådana företeelser alltid följa i krigets och krisens spår, och orsakssammanhanget är säkerligen invecklat och svårt att i detalj klarlägga. Under alla förhållanden är det skäl att följa utvecklingen med uppmärksamhet.

Härpå yttrade

Herr Dickson: Herr talman! Jag ber att till justitieministern få frambara uttrycken för min tacksamhet över det svar, som han här har lämnat. Det var, såsom i regel är fallet när ett svar kommer från det hållet, både utförligt och genomtänkt. Det erbjuder mycket av intresse, och jag har icke mycket att tillägga. Jag är sålunda nöjd, och jag tror, att en ganska stor allmänhet, som understundom oroar sig över hithörande problem, kommer att känna sig lugnad efter dessa justitieministerns ord. Det har funnits en ganska utbredd tro och fruktan, att förbrytare i den här branschen ha spärrats in på ett år eller ett par år, att lagen icke har haft möjligheter att ha dem internerade längre än så och att de därpå ha kommit ut oförhindrade att fortsätta i de gamla spåren. Justitieministerns svar har tydligt ådagalagt, att så icke är förhållandet, utan att i den mån medicinsk-psykologisk sakkunskap överhuvud taget kan bedöma ett mänskligt fall dessa brottslingar hållas avskilda ifrån samhället, så länge man överhuvud taget kan räkna med att deras frisläppande skulle kunna innebära risk för återfall.

Anledningen varför jag på sin tid — nu ganska länge sedan — framställde min fråga, var ett aktuellt fall. Det var en mycket uppskakad fader, som ringde till mig och berättade, att hans femåriga flicka varit utsatt för sådant där övervåld, och han undrade i sin förtvivlan, om allt var väl beställt på detta område. Uppenbart är ju, att ett barn, som utsättes för en chock på detta område, kan påverkas så att långvarigt men, kanske livslånga funktionsrubbnings- och psykiska rubbningar kunna bli resultatet, och det är därför glädjande konstatera, att man ifrån lagstiftarens håll har gjort vad som överhuvud taget synes kunna göras i detta avseende.

Justitieministern var inne på att under senare tiden har frekvensen i fråga om brott av detta slag liksom andra brott varit stigande, och han antydde, att det kanske hade sitt sammanhang med kriget och vad därmed hänger ihop. Om orsaken skall jag icke tala. Jag bara konstaterar detta uttalande. Jag tror, att det är riktigt, och säkert är det ett problem för framtiden att allvarligt begrundas. Läkarvetenskapen har ju nu kommit så långt, att en mycket stor procent även mycket svaga barn räddas till livet. På det fysiska området är det sålunda ganska väl beställt. Mindre väl beställt är det kanske i fråga om den psykiska folkmaterielyvården. Där har gjorts åtskilligt i fråga om steriliseringsmöjligheter och sådant, men frekvensen av sinnesslöa och dementa personer överhuvud taget blir större allteftersom tiden går. Skäl kunna nog finnas att hålla ett öga även på detta område, så att icke svenska folket i fortsättningen alltmer tenderar till att bli ett folk av psykiskt mindervärdiga.

Den fråga, som jag framställde — om jag nu, herr talman, ett ögonblick får

Svar på fråga. (Forts.)

anknyta till någonting annat — var ursprungligen en enkel fråga. Under vandrigen från statsrådet Möller till statsrådet Mossberg och vidare till statsrådet Zetterberg har frågan antagit större proportioner och fått karaktären av en interpellation, och justitieministern var också älskvärd nog att låta skicka mig sitt svar skriftligt, vilket ju icke är brukligt, när det gäller en enkel fråga. Jag skulle här vilja påtala den inflation i fråga om begreppet interpellation, som under årens lopp har ägt rum, och den stora sällsynthet, som de enkla frågorna ha fått. Jag trodde, då den enkla frågan kom till, att det skulle kunna bli på det sättet, att man framställde en fråga med anledning av en händelse, som nyss hade timat, och att man ganska snabbt skulle kunna få ett kort och koncist svar på denna fråga och att icke den stora apparat, som brukar sättas i gång för en interpellation, också skulle komma de enkla frågorna till del. Jag tror, att det har påtalats i pressen, och det vore synd, om det skulle bli så, att allt som en riksdagsman frågar sig och vill ha besvarat på detta sätt kommer att göras i form av interpellationer. Många av de framställda interpellationerna här i kammaren under senare tid tycker jag nog lika gärna kunde ha gjorts i form av enkla frågor.

Herr talman! Jag ber att på nytt få tacka justitieministern, och därmed torde saken vara avvecklad från min sida.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet **Eriesson**, som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Ljungberg frågat, om jag dels ville lämna riksdagen en utförlig och ingående redogörelse för den nuvarande bränslesituationen i vårt land och de åtgärder som planerats för att möta den nuvarande bränslekrisen och dels ange hur regeringen ser på frågan om bränslesituationen under nästkommande säsong samt redogöra för de åtgärder som med hänsyn därtill företagits eller planerats.

Vid ingången av det nuvarande bränsleåret — den 1 juli 1946 — uppskattades årets totala bränslebehov fränsett husbehovsved till sammanlagt 11,25 milj. ton räknat i stenkol. Behovet beräknades skola kunna täckas med följande ungefärliga kvantiteter olika bränslen, angivna i ekvivalenta stenkolston, nämligen 2,8 milj. ton kol, 1,3 milj. ton koks, 1,85 milj. ton eldningsolja, 1,2 milj. ton koksstybb, torv och licensfria bränslen samt 4,15 milj. ton ved, vilket senare motsvarar omkring 27 milj. m³. Till grund för denna försörjningsplan låg bl. a. antagandet att man under bränsleåret — för förbrukning och lagring — skulle kunna disponera 4,5 milj. ton importerat fossilt bränsle. En tredjedel härav förutsattes inkomma i form av koks, vilket motsvarade en månatlig koksimport av i runt tal 120 000 ton. Även om importen av fossilt bränsle totalt sett till en början syntes motsvara beräkningarna, visade det sig snart att importen av koks icke skulle komma att nå upp till erforderlig omfattning. Med anledning härav nödgades man revidera försörjningsplanen i enlighet med ett av bränslekommissionen i september 1946 avgivet förslag. Med utgångspunkt från en beräknad koksimport av endast 75 000 ton per månad nedskars det uppskattade kokstillskottet i försörjningsplanen till 957 000 ton. Inskränkningarna gingo i första hand ut över hushållsförbrukarna och drabbade endast i mindre utsträckning industrien. Den sänkta kokstilldelningen medförde självfallet ett i motsvarande mån ökat behov av ersättningsbränsle, i första hand ved.

Importen av fossila bränslen har emellertid även totalt sett icke gått plan enligt, utan en betydande eftersläpning har inträtt. Bland anledningarna härtill

*Svar på
interpellation.*

Svar på interpellation. (Forts.)

må nämnas gruvarbetare- och sjöfolksstrejker i Förenta staterna och en stuveriarbetarstrejk i Belgien, varigenom vi beräknas ha åsamkats en eftersläpning i importen av 200 000—300 000 ton. Vidare ha förekommit svårigheter med landtransporterna i Polen, vilket bl. a. belyses av att importen därifrån successivt minskat från 246 000 ton i oktober i fjol till 48 000 under februari i år. Eftersläpningen i leveranserna från Polen av denna anledning beräknas till omkring 400 000 ton.

Den ihållande kylan har medfört ytterligare komplikationer. Sålunda ha isförhållandena hindrat all sjöfart på Polen under hela mars och första veckan av april, vilket anses ha ökat eftersläpningen i leveranserna därifrån med ytterligare 100 000 ton. Även importen av fasta och flytande bränslen västerifrån har påverkats menligt av isförhållandena. Anhopning av fartyg har sålunda skett i Göteborg, som länge var den enda öppna hamnen för amerikatonnage. Detta medförde lång väntetid och långsam lossning. Stora svårigheter ha även förelegat att med järnväg transportera erforderliga kvantiteter flytande bränsle till ostkusten. Med hänsyn till den knappa lagerhållningen voro vi nämligen — i synnerhet för Stockholms försörjning — beroende av fortlöpande tillförsel av eldningsolja och i och med isavspärningen uppstodo snabbt vanskligheter beträffande försörjningen med detta bränsle. Vidare har den stränga vinterkylan medfört en avsevärt stegrad bränsleförbrukning inom hela landet, i synnerhet i mellersta och södra Sverige.

I denna situation ha kraven på ersättningsbränsle stegrats och myndigheterna ha funnit sig föranledda att vidtaga extraordinära åtgärder i olika avseenden för att tillgodose de ökade anspråken. I första hand har man sökt att genom de auktoriserade brännvedsuppköparna och bränslekommissionens direkta leverantörer få fram alla tillgängliga vedkvantiteter. Vidare har man sökt frigöra väderreservlager hos större konsumenter som antingen övergått till oljeeldning eller kunnat i större utsträckning tillgodoses med stenkol. Förbud mot tillhandahållande av varmvatten för hushållsändamål har utfärdats för vedeldade fastigheter från och med den 16 och för oljeeldade fastigheter från och med den 24 februari. Från sistnämnda dag har införts ransonering av eldningsolja för alla småindustrier och hushållsförbrukare. Större industriföretag ha hänvisats till att i första hand förbruka egna lager, och inköp av olja å utfärdade licenser har fått ske först efter erhållen dispens. Sådana industrier med oljeeldning som kunnat utnyttja även annat bränsle som exempelvis stybb eller oharpade kol ha tills vidare icke fått någon ny oljetilldelning utan hänvisats till annat bränsle. Förhandlingar ha även inletts med landets större skogsägande industriföretag i avsikt att få tillgång till största möjliga kvantitet av hos dem förefintliga väderreservlager. Cirka 50 000 m³ av vissa i bränslekommissionens ägo befintliga propplager ha reserverats för bränsleförsörjningen på de med bränsle sämst försörjda orterna. Vidare har bränslekommissionen för bränsleändamål nödgats disponera omkring 50 000 m³ torr massaved, huvudsakligen av domänverkets lager, vilken kvantitet motsvarar i medeltal 9 000 ton massa. Det är dock ovisst om dessa kvantiteter props och massaved i sin helhet behöva förbrukas som bränsle.

Vad angår försörjningen under återstoden av innevarande bränsleår kan konstateras att den ändrade väderlekssituationen medfört viss lättnad. Isförhållandena medge sålunda åter sjöfart i Östersjön, och t. o. m. den 9 april ha fartyg avgått till Polen för intagande av kollast. Den 10 april ankom ett tankfartyg till Nynäshamn, och sedan den 17 april ha flera tankfartyg anlänt till Stockholm. Vad beträffar tillgången på olika bränslesortiment, kan nämnas att lagerhållningen av stenkol — som huvudsakligen användes för industriändamål — icke givit anledning till inskränkningar i förbrukningen enligt för-

Svar på interpellation. (Forts.)

sörjningsplanen. Gasverken äro mestadels försedda med stenkol till inemot mitten av maj månad, i vissa fall längre. Koks försörjningen befinner sig där emot, som framgår av det föregående, i ett sämre läge, och man torde böra räkna med en relativt långt gående konsumtion av befintliga lager. Vad eldningsoljan beträffar torde lättnader i restriktionerna på detta område kunna införas. Frågan om återkallande av varmvattenförbudet för oljeeldade bostadshus — för vilket ändamål f. n. skulle åtgå 33 000 m³ per år — kommer att upptagas till prövning. Beträffande lagringsmöjligheterna för eldningsolja återstår att nämna att förslag från bränslekommissionen och överbefälhavaren om utbyggnad av lagringsutrymmena äro under övervägande. Behovet av utbyggnad torde f. ö. klart framstå om man betänker att förbrukningen av eldningsolja nu är ungefär sju gånger så stor som före kriget. Svårigheterna att anskaffa cisternplåt och äro synnerligen stora, men enligt uppgift har ett av oljebolagen nyligen lyckats inköpa dylik plåt i Förenta staterna.

Interpellanten har även upptagit frågan om bränsleförsörjningen för nästa bränsleår. Härom torde i nuvarande situation kunna sägas följande. Vedbehovet för nästa eldningssäsong har tidigare uppskattats till 15—16 milj. m³. På grund av eftersläpningen i importen av fossilt bränsle samt den med hänsyn till detta och till den stränga kylan ökade vedförbrukningen har emellertid ansetts önskvärdt att få till stånd en avsevärt större vedavverkning. Genom beslut den 21 mars 1947 har sålunda fastställts ett avverkningsprogram för tiden fram till den 1 oktober omfattande 20 milj. m³ brännved, varav 12 milj. m³ skola uttagas i de 18 södra länen och 8 milj. m³ i de 6 norra länen. I samband härmed har produktionsplikten utsträckts att omfatta hela landet. Resultatet av de hittillsvarande vedavverkningarna är synnerligen otillfredsställande. Fram till den 1 april hade endast avverkats 7,9 milj. m³ kastved och långved för bränsleändamål. Motsvarande resultat vid samma tidpunkt var år 1944 24,2 milj. m³, år 1945 14,8 milj. m³ och 1946 24,3 milj. m³. I syfte att stimulera vedavverkningarna ha införts produktionspremier till skogsägarna. Vidare har systemet med arbetspremier m. m. till i vedavverkning sysselsatt arbetskraft återinförts med början den 1 mars i södra och den 1 april i norra Sverige. Dessa relativt sena tidpunkter ha valts för att icke onödigt oroa arbetskraftsförhållandena inom skogsbruket under den normala gagnvirkesavverkningsssäsongen. Till följd av den allmänna knappheten på arbetskraft torde man dock inte kunna undvika att premiesystemet för skogsarbetare m. fl. kan medföra viss överflyttning av arbetskraft från gagnvirkesavverkningarna. Beträffande sysselsättningen inom skogsbruket kan nämnas att antalet hos större avverkare den 31 mars i år sysselsatta skogsarbetare uppgick till omkring 72 500, vilket är 9 200 man mindre än den 28 februari i år och 2 900 mindre än vid samma tid i fjol och 12 186 man mindre än vid motsvarande tidpunkt 1945. Behovet av ytterligare arbetskraft angavs den 31 mars till 21 700 man, av vilka avverkarna själva kunde anskaffa blott 1 600 man. I detta sammanhang må framhållas önskvärdheten av att större bränsleförbrukare såsom kommuner, landsting och fastighetsägarföreningar själva bidra till tryggandet av sin bränsleförsörjning för nästa vinter genom att förvärva avverkningsrätter och organisera huggningar. En viss obenägenhet hos enskilda smärre skogsägare i olika delar av landet att sälja skog på rot till bränsle har emellertid givit sig tillkänna. Med anledning härav ha åtgärder vidtagits för att ställa avverkningsrätter på domänverkets skogar till disposition, och även på övriga allmänna skogar torde goda möjligheter härvidlag förefinnas. Beträffande torvproduktionen, som även berörts i interpellationen, vill jag erinra att Kungl. Maj:t den 13 december 1946 beslutat att statsgaranti för bräntorv må meddelas även för tillverkningsssäsongen 1947. Den sammanlagda torvkvantiteten,

Svar på interpellation. (Forts.)

för vilken garanti får meddelas, har sedermera fastställts till 350 000 ton. Härutöver räknar man med att få fram omkring 50 000 ton brännertorv på de statliga mossarna. Man torde få räkna med att nuvarande lager av stenkolk och koks vid innevarande bränsleårs slut ha nått en nivå, under vilken man inte torde kunna gå. Om importen av fossilt bränsle under tiden fram till nästa eldningssäsong början sålunda icke förlöper gynnsamt, komma vi att befinna oss i den oangenäma situationen att då ha lägre lagertillgång på fossilt bränsle än någonsin under de senaste åren. Att nu med någon större grad av visshet förutsäga hur importen av fossilt bränsle kan komma att gestalta sig under det kommande året är icke möjligt. Viss klarhet beträffande importen från Polen, som f. n. är vår största kolleverantör, har emellertid erhållits genom det nyligen ingångna handelsavtalet, som avser en leverans av 3 milj. ton kol och koks. Från Belgien och Holland torde man fortsättningsvis kunna räkna med en import från vardera landet av cirka 12 000 ton koks per månad. Vår import från Amerika och Ruhr är beroende av den tilldelning som ECO ger oss. Det torde dock vara berättigat att nu hoppas på en höjning av importen från Ruhr som länge legat på en nivå av 10 000 ton per månad. Från Amerika slutligen finns anledning emotse leveranser på mellan 150 000—200 000 ton per månad. Sammanlagt torde man i bästa fall kunna räkna med en total import av fossila bränslen under nästa bränsleår om cirka 5,5 milj. ton. Kommer härtill en obehindrad tillförsel av eldningsolja av exempelvis minst samma omfattning som i år, så skulle importen av fasta och flytande bränslen kunna uppgå till ungefär 7,5 milj. ekvivalenta stenkolkston. Om nästa bränsleårs totala bränslebehov antages bli 11,5 milj. stenkolkston och man samtidigt betänker, att vi börja nästa bränsleår med lägre lager av fossilt bränsle än någonsin under de senaste åren, torde klart framgå nödvändigheten av att den inhemska produktionen av ersättningsbränsle blir effektiv. För vedavverkningarnas planerliga fullgörande äro vi icke endast beroende av skogsägarnas villighet till vedavverkning utan även av möjligheterna att föra över arbetskraft till skogen. Behovet av arbetskraft till vedavverkningarna måste nu i första hand tillgodoses, även om det kommer att ske på bekostnad av annan verksamhet. Vedavverkningen framstår nämligen f. n. som en av våra mest angelägna arbetsuppgifter.

Vidare yttrade:

Herr Ljungberg: Herr talman! Till statsrådet Ericsson ber jag att få framföra ett tack för det svar han nyss lämnat på min interpellation. Svaret ger vid handen, att vi med nöd och näppe undgått en hotande katastrof på bränslefronten under den gångna vintern och att vi, när det innevarande bränsleåret löper ut, ha att räkna med att våra bränslefförråd äro i betänklig grad botten-skrapade. I synnerhet gäller detta beträffande kol och koks, där lagertillgången av herr statsrådet angavs komma att sjunka till en nivå, som man får beteckna som så låg, att man icke gärna kan gå under den. Om icke kolimporten under tiden fram till början av nästa eldningssäsong skulle komma att förlöpa oförmodat gynnsamt, skulle vi då befinna oss i den situationen att lagertillgången på fossilt bränsle vore mindre än vad den någonsin varit under de senaste åren, och jag antar, att herr statsrådet då också medräknat krigsåren. Man måste hålla med herr statsrådet om att denna situation är »oangenäm» i allra högsta grad. I själva verket inger det uppkomna läget de allvarligaste farhågor för framtiden.

Man frågar sig, hur vi ha råkat in i detta läge och hur vi bäst skola komma ur det. I det förstnämnda hänscendet hänvisar herr statsrådet till den efter-

Svar på interpellation. (Forts.)

släpning av importen av fossila bränslen, som av olika anledningar redan ganska tidigt under den innevarande bränslesäsongen gav sig till känna och som under vintern med dess ishinder för sjöfarten än ytterligare gjorde sig gällande. Där råder naturligtvis icke något tvivel om att det framför allt varit denna eftersläpning i importen, som vållat svårigheterna under den löpande bränslesäsongen och i så hög grad fördystrat framtidsutsikterna. Men borde icke tidigare erfarenheter om de nyckfulla importleveranserna redan från början ha givit anledning till något större försiktighet från de ansvariga myndigheternas sida? Jag tänker exempelvis på varmvattnet, som gavs fritt redan vid bränslesäsongens ingång och som bibehölls ända fram till mitten av februari månad, trots att det redan långt tidigare måste ha stått klart, att den uppgjorda försörjningsplanen kommit långt in i riskzonen. Det var säkert inga små kvantiteter bränsle, som gick åt för central varmvattenberedning, medan sådan ännu var tillåten. Det råder väl heller intet tvivel om att folk numera slösar på varmvatten, när tillgång därpå finns, i långt högre grad än som var fallet före kriget, särskilt när det gäller den rena hushållsförbrukningen. Det ständigt ökade antalet lägenheter med badrum bidrager naturligtvis också till att stegra bränsleförbrukningen för varmvattensändamål. Man får nog räkna med att av dessa anledningar denna bränsleförbrukning minst tredubblats sedan tiden före kriget och att den numera uppgår till högst betydande kvantiteter. Säkert är att det bränsle, som licensvägen ställts till förfogande för varmvattenberedning, icke på långa vägar räckt till för ändamålet, utan måst kompletteras med licensfria tillskottsbränslen.

Men viktigare och bättre än restriktioner för förbrukningen hade det naturligtvis varit att vidtaga positiva åtgärder. Alltjämt måste vi ju lita till våra inhemska tillgångar för att klara vår bränsleförsörjning. Det förefaller som om denna inhemska produktion av bränslen borde ha stimulerats av myndigheterna i högre grad än vad som varit fallet. Jag tänker därvid närmast på ved och brännstovv. Vad veden beträffar har ju eftersläpning i avverkningsprogrammet kunnat konstateras vid snart sagt varje tidpunkt under de senaste åren, och så är ju fallet även för närvarande. Naturligtvis spelar här konkurrensen med avverkningarna för gagnvirke och massaved sin stora roll, och det är ju utan tvivel utomordentligt viktigt att denna avverkning icke lider onödigt intryck. Men alltjämt skulle det säkerligen vara möjligt att genom lämpliga pris-, premie- och kvalitetsbestämmelser stimulera till nya insatser för brännvedsförsörjningen utan att dessa bliva till förfång för avverkningar för andra ändamål. Det har uppgivits att kvalitetsfordringarna under dessa avverkningsår skärpts. I och för sig kanske detta varit motiverat. Men risken för att få den avverkade veden nedklassad och därmed sämre betald synes på åtskilliga håll ha hållit tillbaka skogsägarnas intresse för vedavverkning. Med de arbets- och transportkostnader, som äro förenade med avverkningen, ha skogsägarna mångenstädes känt sig löpa risken att icke få dessa kostnader täckta och än mindre att få ut något rotvärde av sin skog.

Jag har fått en uppgift från ett distrikt i norra Norrland, enligt vilken man under vintern 1945—1946 därifrån till bilväg och järnväg körde ut ca 18 000 m³. Under vintern 1946—1947 ha från samma distrikt endast ca 4 000 m³ funnits att köra ut. Anledningen till den stora nedgången synes — förutom den redan angivna — vara, att bränslekommissionen den 1 juli 1946 upphörde med avsättningsgaranti och överhuvud taget icke — förrän det var för sent — velat mottaga ved huggen norr om Boden. Ett smidigare handlag i umgänget med skogsägarna skulle kanske vara på sin plats och medföra effekt. Bränslekommissionens chef uttalade häromdagen, att han hade en känsla av att landets skogsägare voro »vedtrötta». Det är kanske icke så underligt, om

Svar på interpellation. (Forts.)

de vore det efter alla de gångna krisåren. Men det förefaller nog som om även regeringen och bränslekommissionen blivit en smula »vedtrötta». Med de dystra utsikter för kolimporten, som alltjämt råda, torde det vara nödvändigt att man försöker övervinna denna trötthet var den än gör sig gällande. Det dåliga utfallet av vedavverkningen under innevarande säsong fram till den 1 april — 7,9 miljoner m³ mot 24,3 miljoner m³ förra året — visar att krafttag äro nödvändiga, om vi skola klara nästa bränsleårs behov.

Även på torvproduktionens område torde det vara möjligt att höja effektiviteten. Den maskinella utrustning, varöver torvindustrien för närvarande förfogar, uppgives vara tillräcklig för en produktion av ca 1 miljon ton bränn-torv. Enligt herr statsrådets svar på min interpellation får statsgaranti lämnas under innevarande år för en produktion av 350 000 ton, vartill kommer den produktion av omkring 50 000 ton från de statliga torvmossarna, som man räknar med. Hela den avsedda bränn-torvproduktionen skulle alltså komma att uppgå till cirka 400 000 ton. En produktionskapacitet av i runt tal 600 000 ton skulle alltså komma att stå outnyttjad under innevarande år. Man måste fråga sig om det icke, såsom förhållandena nu äro, vore välbetänkt att taga hela den tillgängliga kapaciteten i anspråk. Härför synes även arbetsmarknadshänsyn tala. Enligt uppgift kräver framställningen av ett ton bränn-torv en insats av 3,6 arbetstimmar under förutsättning att arbetskraften är fullgod och den maskinella utrustningen modern. För framställning av 1 m³ ved uppgives motsvarande arbetsinsats vara 3,9 arbetstimmar. Då ett ton bränn-torv i bränslevärde motsvarar omkring 3 m³ ved, skulle utbytet av arbetsinsatsen bli omkring tre gånger så stor vid torvproduktion som vid vedframställning. Det synes viktigt att denna möjlighet till sparsamhet med den knappa arbetskraft-tillgången tages till vara i så stor utsträckning som tillgången på maskinell utrustning medgiver. Men för att denna möjlighet skall kunna utnyttjas torde det bli nödvändigt att höja garantipriset och garantikvantiteten på torven. Allt efter vattenhalten har garantipriset hittills rört sig mellan 26 och 30 kronor per ton. Tillverkningskostnaden för torven torde nu ha stigit till omkring 40 kronor per ton. Marginalen mellan garantipris och verklig tillverkningskostnad har blivit för vid för att tillverkarna skola våga taga risken. En omprövning av garantiens omfattning i kvantitet och pris synes vara påkallad för att stimulera till ökad produktion. Kanske vore det välbetänkt att åter införa en premie för uttagning av maskintorv utöver en för vederbörande företag på förhand fastställd grundkvantitet av liknande slag som den som tillämpades år 1945 och som då gav till resultat den största produktion, som någonsin uppnåts.

Av interpellationssvaret framgår med all tydlighet vilka besvärigheter och misräkningar som importen av fossilt bränsle mött. Till väsentlig del ligga orsakerna härtill naturligtvis utanför de svenska myndigheternas inflytande. Men man undrar ibland om icke ett bestämdare uppträdande från svensk sida skulle kunna få önskvärd effekt. Även *våra* exportvaror äro ju livligt efterfrågade i vissa av de kolproducerande länderna, och detta borde ge vissa möjligheter att skapa respekt för ingångna kolleveransavtal.

En ljuspunkt är ju att tillförseln av eldningsolja är handelspolitiskt obehindrad. Men tyvärr begränsas våra möjligheter att tillvarata denna fördel av att våra lagerutrymmen äro otillräckliga. Det ligger nog mycken vikt vid att regeringen gör allt som är möjligt för att undanröja denna brist. Jag hoppas att de överväganden, som nu företagas i anledning av förslag från överbefälhavaren och bränslekommissionen, skola leda till snara åtgärder av behöblig omfattning.

Under nästa bränslesäsong ha vi också att motse ökade påfrestningar på

Svar på interpellation. (Forts.)

grund av bristande tillgång på elektrisk energi, framställd av vattenkraft. Efter allt att döma komma kraftverkens vattenmagasin att bli dåligt fyllda under vårfloden i år, och den brist i försörjningen med elektrisk energi, som på grund av den nuvarande omöjligheten att utbygga vattenkraft i takt med behovsstegringen ändock var att förutse, blir härigenom ytterligare förvärrad. Helt säkert blir det under nästa säsong nödvändigt att kompensera denna brist så långt det går med produktion av värmekraft, och bränsle för detta ändamål kommer att tagas i anspråk i långt högre grad än som varit fallet under något av krisåren. Med restriktioner kan man väl dämpa ned förbrukningen av elektrisk energi en del, men det finnes uppenbar risk för att sådana restriktioner komma att nedsätta vår allmänna varuproduktion och därmed förvärra vårt förut svåra ekonomiska läge. Restriktionerna måste därför brukas med försiktighet.

Som slutord skulle jag vilja säga, att den försörjningsplan för nästa eldningsår, som skisserats i svaret, gör intryck av att vara ganska sangvinisk, särskilt då beträffande möjligheterna att importera fossilt bränsle. De sista årens erfarenheter borde ge anledning till större försiktighet vid bedömandet av dessa möjligheter. Men detta borde i sin tur medföra, att den inhemska produktionen av bränslen stimulerades i högre grad än som nu synes vara förutsatt.

Herr statsrådet **Eriesson**: Herr talman! Jag förstår att interpellanten frågar om anledningen till att myndigheterna väntat så länge med att vidta åtgärder för att stimulera vedavverkningen. Interpellanten, herr Ljungberg, snuddade emellertid själv vid orsakerna till dröjsmålet. Det är ju allom bekant, att vi nu ha en särdeles stor brist på arbetskraft. När våra skogsindustrier hysa allvarliga bekymmer för sitt behov av massaved och gagnvirke, är det alldeles uppenbart att myndigheterna mycket noga betänka sig, innan de vidta åtgärder, som mitt uppe i säsongen för avverkningen av dessa sortiment kunna störa detta arbete. Det var alldeles speciell anledning att förra hösten och vintern tänka på den saken. Jag behöver ju icke undanhålla kammarens ledamöter det faktum, att när vi beslutade dessa skogsarbetarpremier, så framhöll man från industriens sida de stora olägenheter, som detta skulle innebära, även om tidpunkten för dessa arbeten sattes så sent som skedde. Man uttalade sina allvarliga bekymmer och farhågor för att det beslutet skulle innebära ökade svårigheter för industrien att säkra sitt råvarubehov. Det var helt enkelt den motiveringen som låg bakom, nämligen att det är i stort sett samma arbetskraft, som vi kämpa om i skogarna. Den skall räcka till för all avverkning, och då är man från industriens sida rädd för att vederbörande gå över från massaveds- och gagnvirkeshuggning till kastvedhuggning. Men vi kunde icke vänta längre, utan vi ansågo trots dessa erinringar från industriens sida, att vi måste vidtaga denna åtgärd. Jag erkänner gärna, att det kan se ut som om myndigheterna icke förstätt vad saken gällde, men jag kan försäkra herr Ljungberg, att jag har haft alldeles klart för mig vad det är fråga om. Men med hänsyn till det stora intresse som vi ha i fråga om våra skogsindustriers produkter, och med tanke på vad herr Ljungberg nyss sade om våra möjligheter att byta dessa värdefulla exportvaror mot fossilt bränsle har jag ansett det vara den riktiga metoden att dröja så länge som möjligt med att vidta dessa stimulansåtgärder.

Herr Ljungberg frågade, om vårt uppträdande i handelspolitiken varit av den fasthet att vi tagit ut vad vi kunnat få, då det gällt att köpa exempelvis fossilt bränsle utifrån. Jag skall icke försöka mig på att betygsätta regeringens arbete i det avseendet. Jag kan bara förklara, att vid varje handels-

Svar på interpellation. (Forts.)

förhandling med ett kolproducerande land ligger naturligtvis vårt önskemål att erhålla bränsle, alltså kol, koks och olja, i första rummet. Den import vi nu ha från Holland och Belgien och en del andra håll är det direkta resultatet av sådana särskilda framstötter. Med hänsyn till att det därjämte finns en internationell reglering i fråga om försäljningen av kol och koks förstår jag icke, att det kan göras så mycket mer än som hittills gjorts, nämligen att vi försökt öka våra leveranser av trävaror och massa så mycket som möjligt. Detta kan emellertid ske endast under förutsättning att vi få fossilt bränsle, så att vi kunna hålla dessa våra industrier i gång och driva dem med så stor kapacitet som möjligt. Där ha vi vår styrka. Men den räcker icke hur långt som helst, i synnerhet som bristen på kol och koks är oerhört stor ute i världen.

Jag vill således med detta ha sagt, att vi ha sökt så långt det överhuvud taget varit möjligt att med de produkter, som vi kunna byta med gentemot utlandet, få ut det bästa möjliga resultatet vid samtliga handelsförhandlingar med kolproducerande länder.

Herr Ljungberg antydde, att vi kanske bedömt situationen under innevarande bränslesäsong något optimistiskt; vi hade t. ex. släppt varmvattnet på ett tidigt stadium. I den mån man anser, att det var ett fel att vid bränslesäsongens början giva varmvattnet fritt, så erkänner jag gärna, att man kan diskutera klokheten i åtgärden. Jag har emellertid utgått ifrån att tillhandahållande av varmvatten i modern bebyggelse är en så viktig och angelägen sak, att man om möjligt borde söka undvika restriktioner på detta område. Svårigheterna på bränsleområdet ha ju icke uppkommit genom detta. Men det är alldeles uppenbart, att varmvatten icke kan tillhandahållas utan att det kostar bränsle. Vi ha räknat med att behovet av bränsle för varmvatten i hela landet under en bränslesäsong uppgår till 600 000—700 000 kubikmeter ved. Med hänsyn till den uppskattning som skett sedan dessa beräkningar uppgjordes kanske man bör höja siffran till — låt mig säga — omkring 900 000 kubikmeter ved. Det är klart, att det är en betydande kvantitet; det erkänner jag gärna. Men jag har hela den tid jag haft med dessa saker att skaffa ansett, att man ändå borde kunna räkna med en förbättring av våra möjligheter att köpa bränsle utifrån. Vi ha ju nu sett, att det var möjligt att köpa olja och att det gick att öka oljeförbrukningen. Man skall väl ändå kunna räkna med att för varje år som går utsikterna att köpa fossilt bränsle skola ökas i någon mån. När vi förra året fingo in sammanlagt 3,6 miljoner ton kol och koks, så tror jag, att det skall bli möjligt att ytterligare pressa upp den siffran.

Det är klart, att ogynnsamma omständigheter, såsom t. ex. den svåra vintern och ishindren o. s. v., är något som man rätteligen borde räkna med, om man absolut skulle vara på den säkra sidan och icke ta några risker. Vad som är väsentligt är ändå, att industrien och vårt näringsliv i allmänhet fått den bränsletilldelning, som varit nödvändig, och icke behövt vidtagna inskränkningar i verksamheten på grund av bränslebrist under senaste år.

Vi ha vidare möjlighet att nu forcera avverkningarna på sådant sätt, att vi få en någorlunda tillfredsställande reserv. Det kan gå illa med skeppningarna av kol och koks. Det är klart, att ur de speciella synpunkter, som jag måste anlägga på dessa saker, skulle det vara en utomordentlig trygghet att veta, att det låge 30—40 miljoner kubikmeter i beredskap. Men om det skulle inträffa att veden bleve över, så vore det ju helt naturligt att människorna frågade sig: Var det nödvändigt? Myndigheterna ha sedan flera år tillbaka försökt avväga, hur låg man vågade hålla denna reserv. Det är klart, att det är en nationalekonomisk förlust att vi avverka vår ved, om vi icke absolut behöva använda den, helt enkelt därför att våra skogstillgångar äro begränsade.

Nu är problemet närmast hur man skall kunna få fatt på den arbetskraft

Svar på interpellation. (Forts.)

som behöves för vedavverkning under innevarande säsong. Jag har gjort ett försök till uppskattning av den arbetskraftsmängd som skulle behövas för att avverka de 12 miljoner kubikmeter, som vi enligt vårt program skulle ytterligare behöva. Jag räknar med att dessa avverkningar pågå hela tiden från april till oktober. Det vore, som alla förstå, mycket önskvärt, att man finge forcera avverkningarna på våren och försommaren med hänsyn till vedens torkning. Men om jag räknar med hela tiden och utgår från att varje arbetare per dag skulle kunna producera tre kubikmeter under 20 arbetsdagar per månad, så behöva vi ha 35 000—37 000 man i arbete. Vi lyckades 1945 i så måtto, att vi höllo arbetskraften kvar i skogarna. Det är min förhoppning, att det premiesystem som vi då beslutade också nu skall få den gynnsamma effekten, att den arbetskraft som finnes i skogarna stannar kvar ett antal månader ytterligare. Det är naturligt, att om vi kunna komma upp till högre antal än dessa 35 000 man, så behövede de icke vara i skogen så länge, utan de kunde slippa ifrån detta arbete under själva högsommaren.

Men just nu erkänner jag, att läget synes kritiskt. Folk kommer till myndigheterna och säger: Vi ha ingen arbetskraft; vi kunna bara lova att på allt sätt medverka till att skaffa denna arbetskraft.

Jag antydde i svaret på interpellationen, att det kan bli nödvändigt att begränsa andra verksamheter för att friställa arbetskraft för skogsarbetet. Det kanske får ske i den formen att vi få bli ännu restriktivare i fråga om byggnads- och anläggningsverksamhet. Det skall icke behöva leda till att människor bli arbetslösa. De som äro lämpade för detta arbete skola kunna gå ut och avverka ved. De som göra detta göra naturligtvis landet i nuvarande situation en mycket stor tjänst.

Herr Ljungberg: Herr talman! För undvikande av allt missförstånd vill jag säga, att jag mycket väl förstår, att man i år ej kunnat sätta i gång på allvar med avverkning för bränsleändamål tidigare än som skett, för att undvika kollision med den mycket viktiga avverkningen av gagnvirke och massaved. Men frågan är, om man icke förra sommaren skulle kunnat taga ett större krafttag än man gjorde för att på det sättet ha varit något mera uppladdad vid bränslesäsongens början än man nu var. Nu var det nog så att reserverna voro i hög grad begränsade. Det visar ju utvecklingen under årets lopp, när man rätt tidigt under vinterperioden med dess ishinder fick känna av bränslerestriktionerna mycket hårt.

Så skulle jag vilja säga ett par ord om handelspolitiken. Jag förstår, att med den internationella reglering på kol- och koksmarknaden, som nu finnes, det icke är lätt att nå önskade resultat. Men det måste te sig anmärkningsvärt, att vi ha nödgats att falla ifrån ett redan ingånget avtal om större leveranser, därför att vederbörande icke har velat eller kunnat fullgöra det. Man tycker ju att leveranskontrakt borde hållas.

Statsrådets uppgifter om förbrukningen av bränsle för central varmvattenberedning förvånade mig. Jag tycker att de uppgivna kvantiteterna verka otroligt låga. Jag undrar om det icke kan vara så, att man rör sig med procentuella andelstal av den allmänna förbrukningen, som härleda sig från tiden före kriget. Men den procentuella andelen har stigit i mycket hög grad på grund av att vi nu umgås med det centrala varmvattnet på ett helt annat sätt än före kriget. Det är otvivelaktigt många orsaker som bidragit till detta förhållande, som man icke i och för sig skall klandra men som naturligtvis verka ogynnsamt under nuvarande läge.

Jag hoppas, att statsrådets ansträngningar att nu få en avverkning till stånd under tiden fram till nästa bränslesäsongens början skola leda till sådant re-

Svar på interpellation. (Forts.)
sultat, att vi trots allt skola klara även nästa säsong på ett tillfredsställande sätt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 227, angående förslag till förordning rörande förkortning av utbildningstiden för vissa värnpliktiga m. m. hänvisades propositionen, såvitt angick det föreslagna bemyndigandet för Kungl. Maj:t, till statsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

§ 6.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet följande på bordet liggande motioner, nämligen:

nr 413 av herr *Norup m. fl.*; samt

nr 414 av herrar *Pettersson* i Dahl och *Nilson* i Spånstad.

§ 7.

Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 327, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion om en utredning angående järnvägsnämnder.

Enär andra kammaren den 23 innevarande månad vid behandling av sitt tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av en i samma ämne väckt motion, nr 108, fattat enahanda beslut som det, vilket nu blivit kammaren delgivet, beslöt kammaren, att delgivningen icke skulle föranleda någon kammarens åtgärd.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1947/48 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående redovisning av tillgångar och skulder m. m. vid örlogsvarvens marinverkstäder;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1947/48;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under försvarets fastighetsfond gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1947/48 till anordnande av vissa lokaler för luftbevakningen;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till främjande av humanistisk forskning jämte en i ämnet väckt motion;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsverkets övertagande av vissa städers förpliktelser beträffande innehavare av befattningar, vilka vid upphörande av rådhusrätterna i samma städer komma att indragas m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgif-

ter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till uppförande eller inrättande av barnhem;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till barnmorskelläroanstalterna;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av tjänstebostad åt landsfiskalen i Föllinge distrikt;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inlösen av två fastigheter i Fjällbacka municipalsamhälle;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Folkbokföringen: Viss tillfällig personal vid länsstyrelserna m. m. för budgetåret 1947/48; och

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av medicinalstyrelsen jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 33, i anledning av väckta motioner om tilläggs pension åt f. d. föreståndarinnan vid Jämtlands läns sinnesslöanstalt Berta Maria Rundgren;

nr 34, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående försäljning till Botkyrka kommun av visst område av den riksbanken tillhöriga fastigheten Tumba 1^a;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 5 förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 11) angående de allmänna grunder, som vid hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända; och

nr 36, angående dyrtidstillägg till den hos riksdagens kamrar, utskott och kansli tillfälligt anställda personalen;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1919 (nr 367) om fri rättegång;

nr 28, i anledning av väckt motion angående utredning rörande luftfartsförsäkringens likställighet i processuellt hänseende med sjöförsäkring m. m.; och

nr 29, i anledning av väckt motion med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 kap. 9 § giftermålsbalken m. m.;

andra lagutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 56 § lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa författningar berörande veterinärväsendet samt angående inrättande av en veterinärstyrelse;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 15 §§ förordningen den 20 juni 1941 (nr 577) angående bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 56 § lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, m. m., såvitt propositionen hänvisats till jordbruksutskottet, dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 3 september 1939 (nr 608) om enskilda vägar;

nr 31, i anledning av väckta motioner om höjning av statsbidrag för vid laga skiften upptagen odlingsmark;

nr 32, i anledning av väckta motioner om viss ändring av villkoren för erhållande av statsbidrag till förrättningar enligt lagen om delning av jord å landet;

nr 33, i anledning av väckt motion angående utredning av orsakerna till och botemedlet mot kreaturssjukdomen acetonämi; och

nr 34, i anledning av väckta motioner om utredning och förslag rörande en grundläggande yrkesutbildning för det mindre jordbruket;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckt motion om utredning rörande den inom arméns tygverkstäder anställda lägre personalens utbildnings- och arbetsförhållanden; och

nr 4, i anledning av väckt motion angående avgiftsfri konfirmationsundervisning genom folkskolornas försorg; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, i anledning av väckt motion om utredning angående anordnande av vadhållning medelst totalisator i samband med motortävlingar.

§ 9.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Koningen, nämligen

från utrikesutskottet:

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tilläggsprotokoll till de mellan Sverige och Italien den 24 november 1945 träffade handels- och betalningsöverenskommelserna; och

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ratificering av ändringar i stadgan för Internationella arbetsorganisationen m. m.;

från bevillningsutskottet:

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om investeringsfonder jämte i ämnet väckta motioner;

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängning av giltighetstiden för vissa tilläggstullar; och

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående postverkets ensamrätt till brevbefordran m. m.;

från bankoutskottet:

nr 144, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 145, i anledning av framställningar angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 146, i anledning av väckt motion om pension åt f. d. lokmästaren vid Varberg—Åtrons järnväg A. Larsson; och

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om bidrag till pensioneringskostnaderna för handelsflottans pensionsanstalt jämte en i ämnet väckt motion;

från första lagutskottet:

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud mot politiska uniformer; och

nr 137, i anledning av väckt motion angående viss ändring av gällande lagstiftning rörande vårdnadsbefogenheten i fråga om barn i och utom äkten-skap;

från andra lagutskottet:

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 493) om avverkningsskyldighet; samt

från jordbruksutskottet:

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, såvitt angår jordbruksärenden;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fiskprisreglering samt främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.;

nr 152, i anledning av väckta motioner om inrättande av vägombudsstämma inom varje vägnämndsområde;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till täckdiktningförsök m. m.; och

nr 154, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i grunderna för beviljande av bidrag till anläggning av vatten- och avloppsledning m. m.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.10 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Måndagen den 28 april.

Kl. 4 em.

§ 1.

Herr **talmannen** öppnade sammanträdet med följande ord: I dag har meddelande ingått att ledamoten av denna kammare Persson i Tidaholm avlidit. Budskapet om hans bortgång kom icke oväntat, när han en tid på grund av sjukdom varit hindrad att deltaga i riksdagsarbetet. Genom sin begåvning och duglighet blev han sitt partis förtroendeman i det allmännas tjänst. Han tillhörde både stadsfullmäktige och landstinget och gjorde där betydande insatser. I riksdagen ägnade han sina krafter åt arbetet i statsutskottet. Hans anföranden i kammaren präglades av stark lidelse för värnandet av de betrycktas ställning i samhället. Genom hans bortgång ha vi förlorat en värdefull medarbetare, en man som genom sitt redbara väsen tillvann sig många vänner.

Vi lysa frid över hans minne.

Detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående

§ 2.

Justerades protokollen för den 22 innevarande april.

§ 3.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 219, angående anslag till teckning av ytterligare aktier i Svenska skifferoljeaktiebolaget;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 222, med förslag till lag om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen;

nr 228, med förslag till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1911 (nr 74) om bankrörelse m. m.; och

nr 229, angående förslag till ändring av vissa vägväsendet berörande författningar;

till statsutskottet propositionerna:

nr 230, angående anslag för budgetåret 1947/48 till folkskoleseminarierna m. m.; och

nr 231, angående anslag för budgetåret 1947/48 till överstyrelsen för yrkesutbildning;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 232, med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m.; och

nr 233, med förslag till lag om kyrkomusiker m. m.; samt

till jordbruksutskottet propositionen, nr 234, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 13 maj 1932 (nr 107) om häradsallmänningar.

§ 4.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 4 samt 74—87, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 32—36, första lagutskottets utlåtanden nr 27—29, andra lagutskottets utlåtande nr 23, jordbruksutskottets utlåtanden nr 23 och 24, 27 samt 30—34, andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 3 och 4 samt andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 10.

§ 5.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **andre vice talmannen**, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa att kammaren måtte besluta, att jordbruksutskottets utlåtande nr 23 skall å morgondagens föredragningslista uppföras närmast före statsutskottets utlåtande nr 87 och övriga ärenden i den ordning de förekomma å dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.05 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 29 april.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Justerades protokollen för den 23 innevarande april.

§ 2.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Borgmästare *Olov Rylander* är oförmögen att sköta sin tjänst under tiden fr. o. m. den 29 april 1947 t. o. m. den 3 maj 1947 på grund av sjukdom: tillfälligt svaghetstillstånd.

Intygas Västerås den 28 april 1947.

Gustav Andrén.

Riksdagsman *Nils Holmström* kan på grund av strupkatarr med feber icke deltaga i plenum den 29 dennes intygar

Fritz Arring,
lasarettsläkare.

§ 3.

På förslag av herr talmannen, som förklarade sig hava om tiden för valen samrätt med första kammarens talman, beslöt kammaren att vid plenum onsdagen den 7 nästkommande maj företaga val av valmän och suppleanter för utseende av ej mindre fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret än även suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor.

§ 4.

Herr statsrådet *Zetterberg* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 235, angående vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen.

Denna proposition bordlades.

§ 5.

*Svar på
interpellation.*

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet *Zetterberg*, som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Jönsson i Rosshol till mig riktat frågan, huruvida jag vore beredd att låta verkställa en utredning och till 1948 års riksdag framlägga förslag om landets nyindelning i jurisdiktionsdistrikt för vattenrättsskipningen och därvid speciellt beakta behovet av en särskild vattendomstol för nedre Norrland.

När jag nu går att besvara denna interpellation, vill jag först med några få ord erinra om de hittillsvarande förhållandena. Vattendomstolarna började sin verksamhet den 1 januari 1919, då den nuvarande vattenlagen trädde i kraft. De voro då fem till antalet, nämligen Norrbygdens, Mellanbygdens, Österbygdens, Söderbygdens och Västerbygdens vattendomstolar. Domsområdena för Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar omfattade i stort sett övre resp. nedre Norrland; kanslierna voro förlagda till Umeå resp. Sundsvall. Fr. o. m. år 1933 minskades vattendomstolarnas antal från fem till fyra genom att Mellanbygdens vattendomstol indrogs. Större delen av dess domsområde tillades därvid Norrbygdens vattendomstol. Den domkretsindelning, som blev resultatet av den sålunda genomförda omregleringen, består alltså jämt.

Såsom interpellanten framhållit har vattendomstolarnas arbetsbörda under senare tid betydligt ökat. I synnerhet gäller detta Norrbygdens vattendomstol, där arbetsbördan säkerligen flerdubblats sedan mitten av 1930-talet. Till följd härav har det blivit nödvändigt att avsevärt förstärka arbetskrafterna vid denna domstol. Sedan man under några år sökt bemästra svårigheterna genom att mera tillfälligt förordna biträdande vattenrättssekreterare och biträdande vattenrättsdomare, inrättades sålunda fr. o. m. den 1 juli 1945 en extra avdelning vid domstolen, kallad B-avdelningen och bestående av en extra vattenrättsdomare, två extra vattenrättsingenjörer och en extra vattenrättssekreterare. Även vid huvudavdelningen ha emellertid de juridiska arbetskrafterna efter sistnämnda tidpunkt varit avsevärt förstärkta. Arbetsfördelningen mellan de båda avdelningarna är i stort sett den, att B-avdelningen har att svara för Ångermanälvens och Ljusnans nederbördsområden, under det att vattenrättsskipningen inom den övriga delen av domsområdet åvilar huvudavdelningen. Även vid de tre sydliga vattendomstolarna ha arbetskrafterna under de senaste åren varit mer eller mindre permanent förstärkta.

Med hänsyftning på de förhållanden, för vilka jag nu i korthet har redogjort, talar interpellanten om »det nuvarande provisorie- och vikariatsystemet vid vattendomstolarna». Han ifrågasätter, om inte tiden är mogen för att avveckla detta system och göra hela organisationen till föremål för en översyn.

Svar på interpellation. (Forts.)

Jag är för min del fullt ense med interpellanten om att den nuvarande organisationen icke på längre sikt kan anses tillfredsställande. Därvid åsyftar jag givetvis främst förhållandena vid Norrbygdens vattendomstol. Ett sådant arrangemang som B-avdelningen — med både domare och ingenjörer anställda på extra stat — är försvarligt endast såsom ett provisorium. Det är en gammal och välgrundad princip, att domarämbeten såvitt möjligt skola vara ordinarie tjänster. Jag vill tillägga, att detta gäller vattenrättsingenjörerna i lika hög grad som vattenrättsdomaren. Ingenjörernas uppgift är nämligen icke blott att vara domarens rådgivare i tekniska frågor utan även under domaransvar deltaga i avgörandet av målen i hela deras vidd.

Det kan därför ifrågasättas, om icke B-avdelningen vid Norrbygdens vattendomstol bör — såsom interpellanten avser — omvandlas till en självständig vattendomstol med domare och ingenjörer å ordinarie stat. En förutsättning härför måste givetvis vara, att man icke blott för de närmaste åren utan även på längre sikt kan räkna med full sysselsättning såväl för den nya domstolen som för den, som får sitt domsområde förminskat. När beslut fattades om B-avdelningens inrättande — det var på våren 1945, i krigets slutskede — ansåg man sig icke med tillräcklig säkerhet kunna bedöma, om den livliga verksamheten på vattenbyggnadsområdet skulle bli så varaktig, att det vore motiverat att inrätta en ny vattendomstol. Såsom interpellanten själv antytt, har denna verksamhet också i viss mån framkallats av krisförhållandena. Upplysningar, som jag nu har inhämtat rörande kraftföretagens utbyggnadsplaner m. m., giva emellertid anledning antaga, att det åtminstone under överskådlig tid kommer att finnas full sysselsättning för två vattendomstolar i Norrland.

Då man år 1945 stannade vid att inrätta en extra avdelning vid Norrbygdens vattendomstol, framhölls även, att det med hänsyn till det aktuella läget skulle vara förenat med vissa praktiska olägenheter att genomföra en nyindelning av jurisdiktionsområdena. Man syftade därvid på det förhållandet, att Norrbygdens vattendomstol redan hade under handläggning ett stort antal vidlyftiga mål från det område, som skulle lyda under en eventuell vattendomstol för nedre Norrland. Samma synpunkt kan även nu anföras mot upprättande av en särskild vattendomstol för denna del av landet. Om den föreslagna nya vattendomstolen blir verklighet, måste man räkna med en övergångstid — säkerligen flera år — under vilken handläggningen av åtskilliga mål från det till den nya domstolen hörande området kommer att fullföljas av Norrbygdens vattendomstols ordinarie domare och ingenjörer. Olägenheterna av en sådan ordning synas mig dock icke behöva bli alltför betydande. För att underlätta det nödvändiga samarbetet mellan domstolarna kan det måhända vara lämpligt att — oavsett vilken kansliort man slutligen vill välja för den nya domstolen — under övergångstiden låta även denna vara förlagd till Umeå. Dessa praktiska svårigheter böra inte i längden få hindra en principiellt riktig lösning av problemet.

Av det sagda framgår, att jag har för avsikt att vid lämpligt tillfälle låta närmare undersöka förutsättningarna för att inrätta en särskild vattendomstol för nedre Norrland och eventuellt även låta verkställa en översyn av domkretsindelningen i övrigt för vattenrättsskipningen.

Interpellanten har också berört frågan om kansliorten för en eventuell ny vattendomstol och därvid nämnt Östersund. Jag har nyss antytt, att det möjligen kan vara praktiskt att åtminstone under en kortare övergångstid ha den nya domstolen förlagd i Umeå. Frågan om domstolens slutliga kansliort får närmare övervägas vid den blivande utredningen.

Huruvida denna lämpligen kan igångsättas och resultaten av undersökningarna kunna föreligga så tidigt, att förslag i ämnet kan föreläggas 1948 års riksdag, synes av olika skäl vara tveksamt.

Svar på interpellation. (Forts.)

Härpå yttrade

Herr **Jönsson** i Rosshol: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framföra mitt tack för det lämnade svaret på min interpellation. Det är med verklig tillfredsställelse jag noterar statsrådets positiva inställning till de i min interpellation berörda förhållandena och önskemålet om en snar ändring i de påtalade provisoriska arrangemangen i vad det gäller framför allt Norrbygdens vattendomstol.

Jag vill här understryka vad jag i min interpellation framhållit, att jag med denna icke avsett att på något sätt kritisera Norrbygdens vattendomstol. Man kan emellertid icke undgå att vid genomläsandet av andra huvudtiteln i statsverkspropositionen gripas av pessimism angående möjligheterna för domstolen att med nuvarande organisation komma till rätta med den rådande eftersläpningen i fråga om de många målens handläggning.

Att en betydande del av de med vattenregleringarna uppkommande ersättningsfrågorna måste bli liggande i många år i väntan på domstolens handläggning kan hos den skadelidande parten föranleda både irritation och misstänksamhet beträffande de styrandes goda vilja att bereda dem det skydd och det stöd, som lagen avser att ge. Man får i det sammanhanget ej förbise, att det för oändligt många av dem, som drabbas av de omfattande vattenregleringarnas skadeverkningar, kan bli fråga om ekonomiska och andra konsekvenser av för dem avgörande betydelse. Ej minst med hänsyn till den väsentligt inskränkta rättssäkerhet, som den jordägande parten haft anledning känna i och med 1939 års lag om uppmjukning av den ordinarie vattenlagen, är det av vikt att alla nödiga åtgärder vidtagas för snabbare, men ändå tryggande domstolshandläggning av det numera så gigantiska materialet.

Det är därför särskilt glädjande att av statsrådets svar få notera, att statsrådet har för avsikt att vid lämpligt tillfälle låta närmare undersöka förutläggningarna för att inrätta en särskild vattendomstol för nedre Norrland och eventuellt även låta verkställa en översyn av domkretsindelningen i övrigt för vattenrättsskipningen. Det är min och mångas förhoppning, att detta lämpliga tillfälle måtte komma så snart som möjligt.

Ingenstädes i vårt land torde så omfattande vattenregleringar ha vidtagits och vattenkraftanläggningar ha byggts som inom Jämtland, varifrån numera ungefär en tredjedel av hela landets elkraftsbehov erhålles. Det torde därför vara förstaeligt, att man inom denna landsdel, där jordägare och andra invånare inom vida områden direkt och indirekt drabbats av de omfattande vattenregleringarna, som ännu torde vara långt ifrån avslutade, skulle känna större trygghet om den prövande och dömande myndigheten i dessa ärenden befunde sig inom räckhåll och därmed i den bästa kontakt med bygden. Att fastställa Östersund som kansliort för en ytterligare vattendomstol kan med hänsyn till nyssnämnda förhållanden anses vara väl motiverat, även om det under en kortare övergångstid kan vara nödvändigt att ha domstolen förlagd till den nuvarande stationsorten Umeå.

Jag ber ännu en gång att få tacka statsrådet för hans positiva och med mina i interpellationen framförda synpunkter mycket samstämmiga svar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1947/48 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8, angående Krigsmaterielverket: Avlöningar. Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under fjärde huvudtiteln, punkten 9, föreslagit riksdagen att dels medgiva, att å personalförteckningen för krigsmaterielverket finge uppföras 8 befattningar för kontorsbiträde i lönegrad A 4 samt ytterligare 2 befattningar för byråingenjör, den ena i lönegrad Eo 26 och den andra i lönegrad Eo 24, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för krigsmaterielverket, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1947/48, dels ock till Krigsmaterielverket: Avlöningar för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 2 050 000 kronor.

Krigsmaterielverket: Avlöningar.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag

- a) medgiva, att å personalförteckningen för krigsmaterielverket finge uppföras 8 befattningar för kontorsbiträde i lönegrad A 4;
- b) fastställa i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för krigsmaterielverket, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1947/48; samt
- c) till Krigsmaterielverket: Avlöningar för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 2 023 000 kronor.

Reservation hade vid denna punkt avgivits av herrar *Oscar Olsson, Pauli, Gränebo, Larsson, Gillström, Törnkvist, Skoglund* i Doverstorp, *Eriksson* i Stockholm, *Svensson* i Grönvik, *Ward, Bergström* och *Lindholm*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr Törnkvist: Herr talman! På denna punkt föreligger en reservation av tolv av statsutskottets ledamöter. Det är de som stå bakom den förberedande avdelningens förslag i anledning av Kungl. Maj:ts proposition. Avdelningen har under sitt förberedande arbete nogga beaktat den metod, som tillämpas i avvaktan på stabilisering av ett fredsförsvaret. Arbetsmetoden inom departementet siktar ju på en kostnadsbesparing över hela fältet, och man har hittills lyckats komma ganska långt ned från den kostnad, som skulle uppstå, därest 1942 års beslut följdes till alla delar både i fråga om organisation och materielanskaffning.

Krigsmaterielverket ingår ju som ett verk för försvarsorganisationens upp-
rätthållande på det materiella området, och det måste ha sin personal. Vi ha det intrycket, att personalorganisationen ur flera synpunkter icke är tillfredsställande, detta mest med hänsyn till de mindre fasta tjänsteförhållanden personalen fortfarande har. Det föreligger ju en strävan från alla grupperns sida att uppnå ett åtminstone relativt fast anställningsförhållande till staten. Ett sådant bör också föreligga för denna personal. Även om efter den utredning som för närvarande pågår fråga uppstår om krigsmaterielverkets vara eller icke vara, måste givetvis personalen anses behövlig för samma uppgifter. Ty de uppgifter krigsmaterielverket nu har komma att finnas kvar, principiellt sett till 100 %, även om verket avskaffas. Då måste någon annan myndighet, militär eller civil, taga hand om uppgifterna, och personalen följer med. Vi äro icke inställda på att avveckla personalnumera. Denna uppfattning har riksdagen givit många och klara uttryck för. Och den omständigheten, att man flyttar om personal, bör icke i alla situationer leda till att denna får vänta långa tider innan den blir fast anställd.

Här är det fråga om extra personal, som skulle flyttas upp och bli extra ordinarie — icke ordinarie. Vi fattade motsvarande beslut i följd i fråga om ett

Krigsmaterielverket: Avlöningar. (Forts.)

begränsat antal personer i krigsmaterielverket, och det har synts oss reservanter — vi voro enhälliga därom på första avdelningen — att det icke föreligger någon anledning att förfara på annat sätt i år. Personalen bör icke rimligen komma i sämre ställning därför att en utredning pågår om verkets framtida ställning och därför att det tager tid för oss att komma till ett definitivt beslut om organisationen. Vi ha sålunda tillämpat samma synpunkter i år som i fjol.

Jag vill påpeka för kammaren — det framgår icke riktigt klart här — att Kungl. Maj:ts förslag icke blott innefattar reglering av de två tjänster, som stå upptagna i klämman, nämligen en Eo tjänst i 24:e och en Eo tjänst i 26:e lönegraden. De lägre befattningshavarna beröras icke av detta beslut. Oavsett detta gäller tidigare av riksdagen fattat beslut rörande befordringsgången för den lägre personalen, skrivbiträden o. s. v. Vidare är det stort antal befattningshavare, som får uppflyttas även enligt utskottets förslag. Det finns en viss bestämd skiljelinje här. Kungl. Maj:t får icke på egen hand reglera befattningar, som äro högre än Eo 21. Men befattningar under Eo 21 kunna regleras av Kungl. Maj:t, och utskottet medgiver Kungl. Maj:t att reglera följande befattningar, nämligen en ingenjör i Eo 20, en kontorsskrivare i Eo 15, en förrådsförvaltare i Eo 15, fem tekniska biträden, varav tre i Eo 9 och två i Eo 7, samt några befattningar därunder. Jag antager, att utskottet har förbisett denna omständighet, när i förslaget Kungl. Maj:t ges fullmakt att göra regleringar av befattningar under Eo 21. Det är bara de två befattningar, som äro uppförda över Eo 21, nämligen två byråingenjörer, den ene i Eo 24, den andre i Eo 26, som skulle ställas utanför. Jag måste därför säga mig, att verkan av ett beslut i överensstämmelse med utskottets förslag icke kan bli alldeles den som dess talesmän tänkt sig. De ha naturligtvis tänkt sig att överhuvud taget icke göra några rubbningar på någon punkt. Ett bifall till utskottets förslag skulle ju endast betyda ett litet inhugg, eftersom det bara gäller de två befattningar, som ligga över Eo 21, och om motivet eller syftet med detta lilla inhugg kan man i nuvarande läge ju knappast draga någon slutsats. De tolv reservanterna önska däremot, att vi icke bryta den hittills tillämpade metoden i fråga om krigsmaterielverket.

Jag vill i detta sammanhang, herr talman, öppet bekänna, att när det kommer fram förslag om krigsmaterielverkets avskaffande och arbetets rimliga inorganiserande på annat sätt, kommer jag för min personliga del att ge ett sådant förslag min röst. När jag, då detta verk kom till 1942, hade äran att sitta i det särskilda utskottet, deklarerade jag klart, att när det krig, som då hotade oss, vore över, komme jag att tillhöra dem, som skulle kräva undersökning, huruvida detta verk vore behövt. För närvarande är det utan tvekan överorganiserat. Vad jag nu anfört är sålunda icke avsett att utgöra något försvar för krigsmaterielverket. Det är helt enkelt endast ett försvar för en rimlig metod att behandla de människor, som kopplats in där. Det gäller nu, herr talman, endast två befattningshavare, den ene i Eo 24 och den andre i Eo 26, som vi skola fatta beslut om.

Jag vill, herr talman, icke minst med anledning av att det meddelats, att första kammaren godkänt reservationen, hemställa att även andra kammaren gör på samma sätt. Jag yrkar sålunda, att reservationen på s. 126 i utskottets utlåtande måtte bifallas av andra kammaren.

Herr Rubbestad: Herr talman! Av det anförande, som hölls av herr Törnkvist, fingo vi klarhet om att även han var tveksam om detta krigsmaterielverks uppgifter och dess betydelse. Det är också detta, som varit anledningen till att de som stå för utskottets utlåtande ansett, att man icke nu skall binda fast flera vid detta verk än som är nödvändigt. Herr Törnkvist nämnde, att

Krigsmaterielverket: Avlöningar. (Forts.)

det här endast gäller två e. o. befattningshavare, men vi känna ju alla till att i det statliga systemet är de e. o. befattningshavarnas ställning ungefär lika fast som de ordinaries. Och det är just för att förebygga, att man här skulle knyta fast dessa vid organisationen, som vi ha gått emot detta förslag.

Herr Törnkvist ville göra gällande, att om nu krigsmaterielverket kommer att försvinna, vilket han för sin del gärna skulle medverka till, komma ändå de anställda att finnas kvar. Ja, det är den saken vi icke äro på det klara med. Jag tror helt säkert, att det kommer att bli en betydande minskning av personalbehovet, när krigsmaterielverket kommer att ersättas med något annat. Det pågår ju, som vi veta, en utredning om, hur man skall ordna detta. Med hänsyn därtill tror jag det är klokast, att man nu icke binder sig för några nya tjänster utan i stället avvaktar utredningen, och det är just vad utskottets förslag innebär.

Jag ber att med dessa korta ord få yrka bifall till utskottets förslag i denna punkt.

Härmed var överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Törnkvist begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 8:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade sig anse tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 66 ja och 76 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Punkterna 9—24.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 25, angående armén: Avlöningar m. m. till värnpliktiga. Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under fjärde huvudtiteln, punkten 31, föreslagit riksdagen att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 18 700 000 kronor.

*Avlöningar
m. m. till
värnpliktiga
vid armén.*

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft ett antal motioner. I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Norling* och *Öhman* (I: 47) och den andra inom andra kammaren av herr *Dahlgren m. fl.* (II: 93), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta provisoriskt höja dagavlöningen för värnpliktig med 1 krona per tjänstgöringsdag. I två andra likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Bror Nilsson* och *Karl Persson* (I: 177) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson* i Vä m. fl. (II: 273), hade hemställts, att riksdagen måtte i

Avlöningar m. m. till värnpliktiga vid armén. (Forts.)

avvaktan på förslag i ärendet av 1945 års försvarskommitté besluta om en provisorisk höjning av de värnpliktigas, såväl meniga som befäl, penningbidrag med ett belopp av 1 krona per dag.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 47 och II: 93 samt I: 177 och II: 273 ävensom II: 129, till Armén: Avlöningar m. m. till värnpliktiga för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 18 700 000 kronor;

b) att motionerna I: 178 och II: 289 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr **Dahlgren**: Herr talman! Vi ha i år liksom föregående år motionerat om att den utgående dagspenningen för värnpliktiga skall höjas till 2 kronor. Vi ha icke haft anledning att ändra på den uppfattning vi företrädde förra året, nämligen att om man verkligen vill skapa en god soldatanda, måste man se till att de värnpliktiga ekonomiskt sett icke stå i en svårare ställning än som är absolut nödvändigt. Att de faktiska förhållandena motivera en ökning av dagspenningen erkänna vi nog samtliga. Nu har ju riksdagen under de gångna åren och framför allt under de gångna krigsåren anslagit väsentliga belopp till försvaret, och man kan väl räkna med att det också i fortsättningen kommer att begäras och anvisas betydande belopp därtill. Jag vill i detta sammanhang icke alls ingå på diskussionen om huruvida det är riktigt eller oriktigt att bygga dyrbara kryssare och begära anslag till jagare. Däremot vill jag framhålla en sak, som förefaller mig ganska naturlig, nämligen att om man tänker få användning för dessa vapen, måste man ju också ta hänsyn till dem, som skola handha dem, så att de också trivas med den sysselsättning de kanske mer eller mindre motvilligt ha att sköta. Man får sålunda icke bara tänka på den tekniska sidan av försvarsorganisationen utan måste också beakta de behov, som föreligga bland manskapet.

Riksdagen hade ju förra året att behandla liknande motioner, icke bara från oss utan också från ett stort antal socialdemokratiska ledamöter i denna kammare. När man behandlade dessa motioner yttrade utskottets talesman bland annat, att när frågan skulle avgöras, fick ett beslut icke bli av den innebörden, att man höjde dagersättningen med en 25-öring eller dylikt, utan man måste höja den ganska väsentligt. Jag menar, att de motioner, som då avgåvos, och de som nu återkomma måste utgöra belägg för att det är en relativt utbredd uppfattning, att denna dagersättning bör höjas.

Nu har ju tillkommit, att svenska kronans värde har icke förbättrats utan tvärtom försämrats, och vi veta allesammans, att denna penningförsämring ju i första hand måste drabba dem, som ha det sämst ställt ekonomiskt. Här i riksdagen tvista vi ju för övrigt icke, när det gäller att ge kompensation åt de statsanställda, och vi äro även medvetna om att arbetare och bönder kräva högre inkomster. Under sådana förhållanden menar jag, att man väl också i någon mån borde tänka på dessa ungdomar, som skola utbildas för att en gång, därest så skulle tarvas, gå ut till försvar för vårt land.

Nu har visserligen icke yrkats avslag på vare sig den motion vi väckt eller de andra motionerna utan man hänvisar till att 1945 års försvarskommitté kommer att överväga frågan och att det kan förväntas, att det ganska snart kommer att föreligga förslag i denna fråga. Det finns ett gammalt ordspråk som heter: medan gräset växer dör kon. Jag undrar, om man icke, medan försvarskommittén arbetar, försämrar den ekonomiska situationen för de värn-

Avlöningar m. m. till värnpliktiga vid armén. (Forts.)

pliktiga. Talet om att man i en nära framtid skall framlägga förslag förefaller mig vara ett svävande begrepp, och jag har icke under den korta tid jag varit med i riksdagen fått den uppfattningen, att utredningar överhuvud taget skulle vara så synnerligen snabba.

När det nu, som jag tidigare sagt, föreligger motioner icke bara från oss utan även från andra politiska partier i denna kammare, räknar jag med att det är ett ganska stort antal ledamöter i kammaren, som önska att en snabb förbättring skall åstadkommas. Jag erinrar om att den motion vi framlagt endast går ut på att man — utan att på något sätt föregripa försvarskommitténs arbete — skall provisoriskt höja dagersättningen till det dubbla beloppet.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till motionen nr 93 i denna kammare.

Herr **Svensson** i Vä: Herr talman! På förevarande punkt av statsutskottets utlåtande nr 4 behandlas bl. a. frågan om avlöning åt de värnpliktiga. På denna punkt har jag jämte ett antal andra ledamöter av riksdagen väckt en motion, vari vi hemställa att riksdagen måtte i avvaktan på förslag i ärendet av 1945 års försvarskommitté besluta om en provisorisk höjning av de värnpliktigas, såväl meniga som befäl, penningbidrag med ett belopp av 1 krona per dag. Statsutskottet har emellertid i år liksom föregående år, då ungefär samma sak behandlades, enhälligt avstyrkt motionen med den motiveringen, att utskottet förutsätter, att 1945 års försvarskommitté skall bli i tillfälle att närmare granska denna fråga.

Vi motionärer hade kanske icke överdrivet stora förhoppningar på resultatet av vår framställning, men åtminstone jag hyste den förhoppningen, att man skulle kunna kosta på sig ett eller annat ord, som visade något intresse för de värnpliktigas avlöningsförhållanden. Men utskottet förklarar bara kort och gott, att det på grund av pågående utredning icke synes utskottet lämpligt, att riksdagen vidtager någon ändring i de värnpliktigas avlöningsförhållanden. Och dock är detta en sak, som är ganska viktig för effektiviteten av vårt försvar. Den allmänna trivseln, som är i hög grad beroende av de ekonomiska omständigheterna, spelar härvidlag en mycket betydande roll. Redan att den unge medborgaren skall offra så gott som ett helt år av den bästa tiden i sitt liv är ett stort offer. När han genom inkallelsen får lämna sin civila miljö och dess möjligheter till en fri tillvaro och dessutom för ett helt år en inkomstbringande anställning eller verksamhet och sålunda drabbas av en kännbar försämring av sina ekonomiska förhållanden, är det icke underligt, om olusten gör sig gällande. Det förhållandet, att alla andra grupper i vårt land fått sina inkomstförhållanden någorlunda ställda i relation till de stegrade levnadskostnaderna relativt snabbt, är ingalunda ägnat att öka intresset för tjänstgöringen hos den värnpliktige.

1945 års militärutredning framhåller i sitt betänkande angående förhållandet mellan befäl och meniga, att det är en trivial erfarenhet, att de flesta värnpliktiga leva under stor penningknapphet under sin tjänstgöring. I vår motion framhålles, hurusom penningvärdet avsevärt försämrats sedan 1941, då de värnpliktigas penningbidrag höjdes till lägst 1 krona. Detsamma påtalades också från flera håll i debatten här i riksdagen i fjol, då vi behandlade de motioner, som då väckts i ärendet. Det framhölls då, hurusom bristen på slantar ställt den värnpliktige i en markerad undantagsställning i fråga om hans möjlighet att utnyttja fritiden för avkoppling och förströelse. Att så är fallet är icke svårt att förstå, då man vet, att en kopp kaffe med dopp slukar hela dagarvodet. Det var ett förhållande, som rädde redan på den ti-

Avlöningar m. m. till värnpliktiga vid armén. (Forts.)

den, när dagavlöningen utgjorde 20 öre. Jag erinrar mig från min egen värnpliktstid i början på 1920-talet, då dagspenningen var höjd till 50 öre, att denna 50-öring den gången omsatt i kaffe med dopp var värd dubbelt så mycket som den nuvarande dagspenningen. Den förut åberopade militärutredningen framhåller även, hurusom utvecklingen på lönemarknaden har ökat kontrasten mot vad de värnpliktiga äro vana vid från det civila livet. Det framhålles också, att det är ganska vanligt att de, som icke kunna påräkna ekonomiskt stöd från föräldrahemmet under värnpliktstiden, långt före densamma börja spara pengar för att någorlunda kunna tillgodose sina behov under tjänstgöringen. Militärutredningen avslutar det avsnitt i betänkandet, som avhandlar penningbidragen, med det uttalandet att en höjning av dagavlöningens belopp synes vara önskvärd.

Herr talman! Då jag till alla delar instämmer i detta militärutredningens yttrande och då jag anser, att denna fråga är av så pass stor betydelse för vårt försvar, att den icke bör uppskjutas till den ovissa tidpunkt, då 1945 års försvarskommitté möjligen kan bli färdig med sitt förslag, ber jag att få yrka bifall till vår i detta ärende avgivna motion nr 273.

Häruti instämde herrar *Pettersson* i Norregård och *Gustafsson* i Lekåsa.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Vougt**: Herr talman! Jag skall be att i anslutning till detta ärende få lämna några upplysningar och göra ett par påpekanden.

De av kammarens ärade ledamöter, som läst den häromdagen avlämnade propositionen rörande nedsättning av övningstiden för de värnpliktiga i fråga om första tjänstgöringen från tolv till elva månader, ha kunnat konstatera att jag i mitt yttrande där ställer i utsikt en utredning rörande övningstidens längd. Jag anser inte att den avkortning som nu föreslås är sista ordet i denna sak, och jag har framför allt fört det resonemanget, att det för närvarande synes vara starkt fog för den uppfattningen att övningstiden icke utnyttjas tillräckligt effektivt. Till följd härav kan man inte få de unga värnpliktiga att lägga manken till, när det gäller att bedriva utbildningen. Jag anser det därför nödvändigt att göra en utredning om möjligheten att minska övningstiden med bevarande eller helst med förbättring av dess effektivitet. Jag har tänkt mig att denna utredning skulle igångsättas under den närmaste tiden och att den skulle utföras av försvarsgrenscheferna. Det är vidare min tanke att jag skall kunna förelägga nästa års riksdag förslag i ämnet i god tid, så att beslut skall kunna fattas så snabbt att den nya ordningen — om riksdagen intar en positiv hållning till förslaget — skall kunna tillämpas för de värnpliktiga som rycka in på våren 1948.

Det förefaller mig nu, som om det vore lämpligt att taga upp frågan om avlöningen till de värnpliktiga i det sammanhanget, då vi alltså kunna bättre än nu få en överblick över vad utbildningen kostar på längre sikt. Jag vill vidare framhålla, att jag delar den uppfattning som omfattas på åtskilliga håll bland de militära myndigheterna, att det är lämpligt att sänka värnpliktsåldern i vårt land med ett år. För närvarande är det ju så, att man mönstrar vid 20 års ålder och rycker in till tjänstgöring det år man fyller 21 år. Jag tror att man gott kan säga, att den svenska manliga ungdomen redan vid 20 års ålder har sådan fysisk mognad, att den då skulle kunna börja fullgöra sin värnplikt. Detta innebär även en lättnad ur produktionens synpunkt i så måtto, att 20-åringarna inte växt in i produktionslivet i samma utsträckning som 21-åringarna och följaktligen inte så ofta ryckas från en syssla i den civila produktionen. Om vi sänka värnpliktsåldern med ett år,

Avlöningar m. m. till värnpliktiga vid armén. (Forts.)

medför det dessutom att vi tjäna in en hel del på familjebidragen. Som kammarens ledamöter ha kunnat finna, när de tagit del av uppgifterna om kostnaderna för familjebidragen, är det ett förvånande stort antal ynglingar som äro gifta, när de rycka in för att fullgöra sin värnplikt. Det är klart att antalet gifta inryckande värnpliktiga måste reduceras, om man sänker värnpliktsåldern från 21 till 20 år. Där skulle följaktligen kunna göras vissa besparingar, som skulle kunna beaktas, när det gäller att bedöma frågan om en höjning av själva avlöningen.

Jag har, herr talman, velat lämna dessa upplysningar till ledning vid ärendets avgörande. Kammaren bör kunna följa statsutskottets förslag, som inte innebär att de rimliga kraven på en förbättring av värnpliktigas avlöning alltför lång tid skola tillbakavisas.

Herr Törnkvist: Herr talman! Det råder icke någon tvekan om att icke samtliga statsutskottets ledamöter vilja göra tillvaron för de värnpliktiga så dräglig som den överhuvud taget kan bli under övningstiden. Men denna fråga har många utsiktspunkter. En del av dessa avse själva frågan om den allmänna värnplikten. Vi sträva här alla gemensamt för att få en ur olika synpunkter — icke minst ekonomiska — rimligt utformad normal försvarsordning. Och när man sitter och pillrar med dessa kostnadsiffror, särskilt i departementet, är det klart att det reser sig skyhöga svårigheter i fejden med de militära myndigheterna, som vilja ha det mesta möjliga, en organisation efter sin speciella syn och med en utformning, som inte kostar så litet. Herrarna och damerna ha sett de anspråk som ställas. Jag kan nämna, att den försvarsbudget som här presenteras ligger närmare 250 miljoner kronor under kostnaden enligt 1942 års försvarsbeslut. Vi ha sålunda redan åstadkommit en kraftig besparing. Hur länge den kan hållas med organisationens bibehållande vill jag i detta ögonblick inte yttra mig om.

Den nu ifrågasatta posten, avlöningar till de värnpliktiga, är ju mycket fet i fråga om pengar. Men den är också fet i fråga om antalet personer som skola dela denna summa, och det blir inte så mycket på var och en. Jag är fullt överens med dem, som sträva efter att få en bättre dagavlöning till de värnpliktiga. Men det finns nya signaler vid denna riksdag. Alla ha säkerligen observerat dem, men jag vill dock fästa uppmärksamheten på dem. Dessa signaler ge en antydning om vad vi möjligen i nästa avsnitt av denna diskussion kunna komma att få syssla med. Här föreligger en motion med yrkande om att de värnpliktiga skola ha en sådan avlöning, att den möjliggör för dem att under sin fritid upprätthålla samma levnadsstandard som de genomsnittligt kunna räkna med i det civila livet. Här är alltså en ny signal. Gå vi in för den linjen, blir nästa etapp att denna levnadsstandard skall upprätthållas även när de värnpliktiga göra tjänst åt fäderneslandet. Det kravet kommer då som ett brev på posten. Vad är då den normala levnadsstandarden i det civila livet? Det kan inte vara annat än den standard, som arbetslönen i det civila livet medger. Jag ser ingen annan lösning på frågan än att värnplikten helt och hållet avskaffas. Vi synas ha kommit in i en tidsperiod, då människornas syn på värnplikten avlägsnar sig från den tanke som låg till grund för värnpliktens inrättande, nämligen att de unga skulle försvara sitt fädernesland utan särskild ersättning, ja, möjligen med litet snuspengar — det var ju mest till snus som avlöningen användes på den tiden. I den mån som värnplikten kopplas in i den allmänna ekonomiska standard, som tiden ger åt människorna, blir det dyrbart. Då blir värnplikten ett yrke. Detta gör att man måste vara ytterst försiktig. Vi få vara försiktiga så att vi inte hacka sönder möjligheten att taga ställning till de stora principiella frågorna.

Avlöningar m. m. till värnpliktiga vid armén. (Forts.)

Det är denna synpunkt som ligger till grund för statsutskottets ställningstagande både i fjol och i år. Vi få sedan se hurudant läget beträffande denna diskussion om de stora principerna är när försvarskommittén, som givetvis är den mest kompetenta förslagsställaren på detta område, lagt fram sitt betänkande.

Departementschefen gjorde i sitt anförande ett uttalande, som jag inte för närvarande vill taga ställning till. Det gick ut på att värnplikten skulle börja redan vid 20 års ålder. Redan nu förekommer det ju att tjänstgöringen börjar vid denna ålder, men det gäller en mycket begränsad del av de värnpliktiga. Från mina synpunkter sett är detta icke en önskvärd reform. Det räcker enligt min mening med att värnplikten börjar vid 21 års ålder. Det kan inte föreligga något starkt framträdande behov att under fredstid tillskapa ytterligare en årsgrupp bland de värnpliktiga, särskilt med tanke på den inställning till försvarsfrågorna, som för närvarande i allmänhet råder bland vårt folk. Vi vilja nu komma ifrån gastkrammningens tid till en mera lugn och saklig granskning av frågorna. Det kan i flera avseenden verka störande, om pojkarna skola rycka in redan vid 20 års ålder. Yrkesutbildningen brukar börja efter konfirmationen vid 16 år och tar i regel fyra år i anspråk, så att den är avslutad vid 20-årsåldern. Det är möjligt att det i vissa fall kan gå att ansluta värnplikten till yrkesutbildningen. Men detta förslag om värnpliktsålderns sänkning är ett rent militärt förslag, som icke alls har beaktat sådana synpunkter. Jag vill emellertid, som sagt, herr talman, inte ge några rekommendationer, förrän vi gemensamt kunna föra en diskussion om principerna för hela försvarsordningen.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Dahlgren: Herr talman! Vad som här anförts av statsrådet Vougt och herr Törnkvist gäller knappast själva sakfrågan. Det kan naturligtvis diskuteras och vara till fördel att förkorta övningstiden och sänka värnpliktsåldern, men det har ingenting att göra med frågan, huruvida det i dagens läge skall anses rätt och riktigt att de värnpliktiga fortfarande endast skola ha en krona i dagavlöning. Man har icke vare sig nu eller i samband med behandlingen av tidigare motioner i samma fråga kunnat bestrida, att den dagsersättning som utgår är för liten. Då hjälper det ju inte att säga, att ersättningen tidigare var ännu mindre och endast utgjordes av — som herr Törnkvist uttryckte det — litet snuspengar. Frågan är om den ersättning som nu utgår räcker till så mycket mera, och dessutom får man ju nu sämre vara på det området.

Jag kan inte finna att det har kunnat givas något som helst belägg för att det skulle vara oriktigt eller på något sätt skulle föregripa den utredning som pågår att taga ställning till detta förslag om ett provisoriskt tillägg till de värnpliktigas dagavlöning, och därför vidhåller jag, herr talman, mitt yrkande.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionerna II: 93 och II: 273; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Dahlgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 25:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Avlöningar m. m. till värnpliktiga vid armén. (Forts.)

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till motionerna II: 93 och II: 273.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Herr Dahlgren begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 122 ja och 32 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 26—35.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 36, angående armén: Beklädnad m. m.

Armén: Beklädnad m. m.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under fjärde huvudtiteln, punkten 42, föreslagit riksdagen att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 12 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte till Armén: Beklädnad m. m. för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 12 000 000 kronor.

Reservationer hade avgivits dels av herrar *Bergvall, Hall, Åkerström* och *Persson* i Svensköp, vilka ansett, att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte till Armén: Beklädnad m. m. för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kronor; dels ock av herrar *Karl Andersson* och *Gustaf Karlsson* utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Hall**: Herr talman! Under denna punkt tillstyrker utskottet ett anslag av 12 miljoner kronor till nyanskaffning och underhåll av beklädnad och skodon till armén. Reservationen, som prutat bort två tredjedelar av detta belopp avser att nyanskaffningen skall inställas och att man endast skall bibehålla ett anslag, som är lämpligt avpassat för att man skall kunna underhålla materielen under ett budgetår. De militära myndigheternas yttranden i frågan gå närmast ut på att krigsmakten för tillfället är relativt välförsedd med kläder, och enligt överbefälhavarens mening skulle det alltså icke vara erforderligt att under den närmaste tiden göra större nyanskaffningar. Under sådana förhållanden ha reservanterna ansett det lämpligast att inte inge fabrikanterna av tyg och kostymer den föreställningen, att det även under nästa budgetår skall komma att utläggas mycket stora militära beställningar på marknaden. Det är detta som är huvudskälet till att reservanterna ansett sig böra göra en så stor nedsättning av anslaget.

Det har framhållits att en betydande del av nyanskaffningen är avsedd att åt de värnpliktiga skaffa snygga uniformer, som skulle begagnas vid permission. Reservanterna äro visst inte blinda för att det är nödvändigt att för en bestående försvarsordning taga upp högre anslag än reservanterna nu föreslagit, därest dessa snygga uniformer i längden skola kunna tillhandahållas i tillräcklig omfattning. Men då nu förrådet är relativt välförsett och knappheten på material och arbetskraft är mycket stor även på textilområdet, ha reservanterna ansett klokast att för nästa budgetår begränsa anslaget till vad som är oundgängligen nödvändigt för reparationer och underhåll.

Armén: Beklädnad m. m. (Forts.)

Jag ber, herr talman, att med denna motivering få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Åkerström, Mäler* och *Jansson* i Kalix.

Herr Sandberg: Herr talman! Jag finner det erkännansvärt att reservanterna på denna punkt ha ansett sig kunna peka på en möjlighet till besparingar. En besparing på 8 miljoner kronor på försvarshuvudtiteln är ju inte så liten, även om den skulle vara av temporär beskaffenhet. Jag vill för min del stödja reservationen.

Jag har emellertid begärt ordet för att i detta sammanhang understryka nödvändigheten av att en större begränsning i allmänhet iakttages på försvarrets område än vad vi hittills lyckats åstadkomma. Därför avse mina allmänna anmärkningar även en senare punkt, nämligen punkt 76, där det gäller att taga principiell ställning till frågan om byggande eller icke byggandet av två nya jagare. Jag går emot Kungl. Maj:ts förslag även på denna punkt. Jag tror, herr talman, att det är alldeles nödvändigt att riksdagen nu kan komma fram till åtminstone en begynnande minskning i försvarskostnaderna. Ännu två år efter världskrigets slut uppgå dessa kostnader till närmare miljarden. Frånsett de direkta beredskapskostnaderna, som bortfallit, hålla sig anslagen på fjärde huvudtiteln i stort sett på samma nivå som under krigsåren. Inom stora kretsar av vårt folk är man av den meningen, att något bör ske på detta område och att man inte kan fortsätta med att belasta vårt produktiva liv med kostnader i den omfattning, som det här är fråga om.

Nu är det visserligen sant att läget i världen är högst oklart. Spänningen mellan stormakterna är stark och framtiden är mycket oviss. Men å andra sidan torde man likväl inte ha anledning att räkna med omedelbara krigsrisker. Det är dock ingen som vill göra detta gällande. Ty krigströttheten inom folken är mycket stor och de ekonomiska svårigheterna för stormakterna och världen överhuvud taget äro också mycket stora. Hur det nu än kommer att bli och hur man än ser på denna sak, är det väl ändå anledning att räkna med en fredsperiod, huru lång vet ingen. Låt oss hoppas att utvecklingen blir bättre än man för ögonblicket kan våga tro! I alla händelser tycker jag att allt pekar på möjligheterna att nu använda läget för att åstadkomma en lättnad i de militära bördorna. Jag vill också gärna tro att man skall kunna komma fram till en förbättring av förhållandena i världen, som skjuter undan faran för en ny sådan ohygglig förstörelse, som gått ut över vår värld under de gångna åren.

Det är ju också så, att erfarenheten under kriget åtminstone för vår del har visat, att det inte är endast de militära anstalterna, som varit medel att bevara vår fred. I främsta rummet torde vi få sätta en försiktig och klok politik, som vägrat engagera sig i någondera riktningen. Helt visst ligger i vad jag här antytt den förnämsta faktorn, när det gäller tryggheten av freden under den tid som vi ha genomlevat. Detta är värt att beakta också i framtiden beträffande vårt handlande och vår inställning i olika avseenden.

Här föreligga nu ett par möjligheter till besparingar, och jag tycker att vi böra göra ett litet blygsamt försök att utnyttja dem. Jag vill betona att det i ett läge som det nuvarande, då så tryckande brist råder på arbetskraft och materiel, är nödvändigt att så mycket som möjligt av arbetskraft och produktionsmedel kommer till användning för direkta försörjningssyften. De militära åskandena ha ofta i olika avseenden visat sig vara diskutabla, och jag tror att så är fallet än i dag. På denna punkt kan man i någon mån beskära dessa till förmån för det produktiva livet.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Armén: Beklädnad m. m. (Forts.)

Herr **Persson** i Svensköp: Herr talman! Den fråga vi nu debattera gäller huruvida anslaget till arméns beklädnad skall beräknas efter i huvudsak oförändrade grunder eller om man på grund av den för närvarande rikliga tillgången i arméns förråd i likhet med överbefälhavaren skall kunna anse, att en väsentlig reducering av anslaget till munderingsutrustning kan ske. Jag har i likhet med övriga reservanter i utskottet ansett att den anslagsminskning på 1 $\frac{1}{2}$ miljon kronor, som departementschefen har velat göra, är otillräcklig.

Jag har kommit till detta ställningstagande av två skäl. Det första är följande. Det har från informerat håll omvittnats, att lagertillgången i arméns förråd är betydande. Det förefaller också troligt att så är förhållandet efter den upprustning på olika områden inom den militära förvaltningen, som under kriget har skett. Det kan därför vara påkallat att någon tid slita på de nuvarande militära förråden på samma sätt som man får utnyttja befintligt material inom många andra förvaltningsområden i det knapphetsläge, som nu har inträtt.

Det andra skälet till mitt ståndpunktstagande har varit rena sparsamhets-synpunkter. Inte heller när det gäller militära frågor bör man anse, att vi kunna ha råd till vad som helst. Investeringsverksamheten måste i det läge, som vi nu ha med knapphet på material och arbetskraft, i någon mån hållas tillbaka. Under diskussionen i en annan fråga, vari riksdagen förra veckan fattade beslut, gjorde man ifrån regeringshåll starkt gällande, att även önskvärda utgifter i dagens läge måste hållas tillbaka. Det gällde den gången vatten- och avloppsledningar och jag ber att få citera vad finansministern yttrade i detta sammanhang. Han sade bland annat, att om vi skola kunna kämpa oss igenom de närmaste åren, så är det nödvändigt att man ute bland folket får klart för sig, att vi inte ha råd till ungefär vad vi vilja eller ens till det som är mycket önskvärt. Han underströk till sist i ett annat anförande, att det nuvarande läget är sådant, att det svenska folket behöver få en föreställning om att inte ens det som våra husmödrar tycka är utomordentligt önskvärt, kunna vi ha råd till i den utsträckning, som reservanterna i den fråga det då gällde menade. Är man nu konsekvent i en sådan uppfattning tycker jag att man med tillfredsställelse skall se, att på den punkt, som vi här debattera, finns ett tillfälle till återhållsamhet när det gäller militära utgifter.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Wiberg**: Herr talman! Jag har tillåtit mig begära ordet för att understryka, att jag helt ansluter mig till de synpunkter, som i förevarande fall framförts av herr Hall. Jag kommer sålunda att med min röst stödja reservationen. Jag vill emellertid tillägga, att avgörande för mitt ställningstagande ha ingalunda varit de i vissa fall enligt min mening ganska verklighetsfrämmande överväganden, vilka här i kammaren framförts av herr Sandberg.

Herr **Törnkvist**: Herr talman! Jag tror inte det är ägnat att väcka förvåning om jag säger, att det allra minst var på denna punkt vi väntade att ett generalangrepp skulle sättas in. Jag hade faktiskt inte förstätt detta förrän jag för ett par dagar sedan såg en stor huvudstadstidning uttala sig på det sättet, att på denna punkt på fjärde huvudtiteln skulle det statueras ett exempel. Jag undrar hur man egentligen med sinnet vaket för ting, som det är mycket svårt att komma förbi, kan anse, att man här kan statuera ett exempel. Om det hade gällt t. ex. anslaget till jagarna begriper jag det, och om det hade gällt arméns totalanslag begriper jag det också. Men jag kan inte förstå, att man griper in så kraftigt på denna punkt, där det gäller skor och kläder åt våra värnpliktiga pojkar. Jag går så långt att jag säger, att denna

Armén: Beklädnad m. m. (Forts.)

punkt är vida betydelsefullare än frågan om den där kronan i dagavlönning. Under alla år jag i statsutskottets första avdelning haft att syssla med dessa ting — och det är innevarande år 25 år — ha vi på vänsterkanten i avdelningen strävat efter att se till, att pojkar som kallades in till värnpliktstjänstgöring fingo mat, så att de inte magrade under värnpliktstiden. Jag ser att professor Ohlin står här och ler, men jag är övertygad om att jag på den punkten har honom med mig. Det var förr en allmän klagan över de unga människors kroppsliga status, när de kommo ut ifrån värnpliktstjänstgöringen. Man ondgjorde sig inte bara över att de hade magrat — det var inte det värsta — utan även över att de hade fått för dålig mat, medan de legat inne. Vi ha försökt att både direkt och indirekt utöva tryck på de militära myndigheterna och förmå dem att se till, att ingen skall ha anledning att klaga över födan, när han tvingas ifrån sin frihet och sitt hem för att tjäna andra och inte längre råder sig själv. Lika dåligt som det kunde vara bestämt med maten kunde det vara med kläderna. Pojkarna talade alltid om »lumpen» och skämdes över den apparition, som de nödgades visa upp när de fingo en permissionsdag.

Jag har av dessa orsaker varit mycket förvånad över att man huggit in på just denna punkt med en så kraftig yxa, att man vill taga bort två tredjedelar av det av Kungl. Maj:t upptagna anslaget. Den tredjedel, som återstår, räcker ju inte ens att täcka kostnaderna för en sådan skötsel av materielltillgångarna som till och med en privatperson måste betrakta som ett minimikrav. I det av Kungl. Maj:t äskade anslaget beräknas kostnaden för vård och tillsyn av materialen till i det närmaste 5 miljoner kronor. Ett bifall till reservationen för ett anslag på 4 miljoner kronor tager sålunda bort en god del av de medel, som äro avsedda att täcka förrådshållningskostnaderna. Redan detta är naturligtvis en allvarlig sak, om man överhuvud taget skall våga förutsetta, att förrådshållningen skötes så, att viktiga ting, som staten behöver, icke fördärvas och förstöras. Det gäller härvidlag icke bara den förstörelse, som åstadkommes av naturens omedelbara inverkan. Även genom att de människor, som handha värden av denna materiel, försvinna från uppgiften, ökas förstörelsekräfternas verksamhet.

Vad är det då, som skall köpas för dessa pengar? Jag anser att en redogörelse för detta bör lämnas i detta sammanhang. Jag vill då först nämna, att i det begärda anslaget på 12 miljoner kronor ingå 500 000 kronor, som äro avsedda för skidmaterielens vidmakthållande. Detta belopp kan således anses ligga utanför den egentliga nyanskaffningsplanen. Bortsett från denna summa utgör anslaget alltså 11½ miljoner kronor. Av dessa 11½ miljoner kronor räknar man enligt en sammanställning, som jag har här i min hand, att använda 6 574 500 kronor för nyanskaffning av beklädnad. Här är först upptaget inköp av beklädnadsmaterial, skodon, ej inräknade, nämligen 10 000 fältbyxor, modell 39, för 235 000 kronor, 5 000 kappor, modell 39, för 295 000 kronor, 15 000 vapenrockar, modell 39, för 600 000 kronor och 40 000 permissionsuniformer för 1 300 000 kronor. Dessutom skall det köpas 100 000 meter kamgarndsdiagonal för tillverkning av permissionsuniformer till en kostnad av 1 750 000 kronor. Meningen är att de värnpliktiga när de inte gå »på hea», som man sade förr i tiden, utan släppas fria och lösa, skola ha litet snyggare kläder. Och det unna vi gärna våra pojkar — i varje fall gör statsutskottet det.

En riksdagsledamot — jag antecknade inte namnet — framkastade nys frågan: ha vi råd att överhuvud taget störa pojkarna? — Ja, tar man sig friheten att störa dem, så skall man som oundviklig konsekvens härav tillgodose dem med det nödvändigaste. Och vi äro ju överens om att de inte skola be-

Armén: Beklädnad m. m. (Forts.)

höva uppträda ute på vägarna och i städer och samhällen i lump, när de äro ute och gå. Det gäller här för övrigt anslag, som riksdagen själv — under statsutskottets ledning — har stimulerat fram under årens lopp. Jag tycker att de synpunkter, som därvidlag varit vägledande, äro riktiga ännu i dag och att man därför bör bevilja sådana anslag även nu.

I uppställningen är vidare upptagen en post, som gäller övrig erforderlig beklädnadsmateriel, vari bland annat ingå mössor och underkläder. Den kräver en samlad köpeskilling av 536 500 kronor.

Under rubriken skodon beräknas en nyanskaffning av 10 000 par grövre marschskodon för en kostnad av 250 000 kronor och 5 000 par vinterskodon, modell 44, för en kostnad av 135 000 kronor. Vidare förekommer en post, som upptager ridstövlar. Sådana kunna måhända anses vara onödiga nu, när kavalleriet praktiskt taget är avskaffat. Det är emellertid endast 2 000 par och kostnaden beräknas till 120 000 kronor.

Under rubriken utrednings- och remytgmateriel räknas med inköp av 25 000 vanliga överdragskläder för 312 500 kronor, 15 000 dito för verkstadstjänst för 240 000 kronor och 10 000 dito, kallade blå twills — jag har inte reda på vad dessa skola användas till — för en kostnad av 125 000 kronor.

Nästa post, »Förläggingsmateriel. Smärre kompletteringar av diverse materiel», är upptagen till 50 000 kronor. Till »Beklädnadsmateriel för kvinnor» beräknas åtgå 50 000 kronor. Under rubriken »Materiel, avsedd för endast fredsbruk» förekommer inköp av gymnastikbyxor för 80 500 kronor, gymnastikskodon för 75 000 kronor, lägerskodon och lågskor för 200 000 kronor, slipsar för 75 000 kronor, gymnastiktröjor för 45 000 kronor och diverse ej specificerad materiel för 100 000 kronor.

Den sammanlagda kostnaden för dessa nyanskaffningar blir som nämnt 6 574 500 kronor. Drager man denna siffra ifrån de enligt Kungl. Maj:ts förslag till förfogande stående 11 $\frac{1}{2}$ miljoner, blir det ungefär 5 miljoner kronor kvar för vård och tillsyn av förråden. Det av reservanterna föreslagna anslaget, som är helt och hållet avsett för detta ändamål, uppgår emellertid till endast 4 miljoner kronor. Det är alldeles uppenbart, att varken riket eller armén skulle gå under, om vi beslutade att den för detta ändamål avsedda summan inte får uppgå till mer än 1 miljon kronor. Med de tankegångar, som synas göra sig gällande på vissa håll, tycks det inte spela så stor roll om vi överhuvud taget ha något anslag för detta syfte. Jag tycker emellertid att man skall arbeta litet mera konsekvent, särskilt när vi ha sådana minnen vi ha. Det är väl ingen som vill göra gällande, att den väldiga upprustning vi satte i gång med 1940 var ett resultat av vår egen vilja. Talet om att vi önska sluta med alltsammans nu är ju överhuvud taget inte passande i sammanhanget. Vi ha givetvis klart för oss, att allt det vi gjort på detta område här i landet i fråga om upprustning, det har inte skett utslutande på grund av vår egen vilja, utan det är på grund av omständigheter, varöver vi inte kunna råda. De människor vi kalla ut till värnplikt och krigstjänst av olika slag böra vi inte se så kallsinnigt på, som vissa yttranden ge anledning att tro att man gör.

Detta är ju också ett anslag, som inverkar på arbetskraftens inriktning. Jag vill inte uttala mig om huruvida det inverkar gynnsamt eller ogynnsamt. Jag ser det utslutande från den synpunkten, att de saker det här är fråga om äro så väsentliga, att vi inte kunna gå emot ett sådant anslag, som här föreslagits. Jag vet inte hur de unga männen skulle betrakta en hållning från riksdagens sida, som strängt taget uttryckte att man inte tillräckligt beaktade deras anspråk ute i militärtjänsten. Vi veta ju vilka intima förbindelser riksdagsmännen ha med de värnpliktiga, och jag undrar hur det skulle te sig

Armén: Beklädnad m. m. (Forts.)

om man sade åt de värnpliktiga, att nu skola vi gå efter 1910-talets modell i fråga om behandling och i fråga om anspråk och därmed basta. Så långt ha vi inte kunnat gå, herr talman, utan vi ha gått med på Kungl. Maj:ts verkligt modesta förslag också på denna punkt.

Slutligen vill jag påminna om att jag redan vid ett anförande tidigare framhöll, vilka besparingar som gjorts på fjärde huvudtiteln. Jag pekade också på en siffra, som jag tror är riktig när det gäller besparingarnas omfattning. Det är inte riktigt att anse, att vad som under fjärde huvudtiteln föreslås är ett maximum, där det finns rum för nedprutningar. Om man vill behålla styrseln på hela denna strävan att komma till en fast enhet för vårt försvars organisation, så är det inte riktigt att behandla de olika punkterna på detta isolerade sätt. Det finns ett sammanhang mellan de anslag, som presenteras under fjärde huvudtiteln, och det är ofantligt stora besparingar gjorda på de olika punkterna.

Vidare vill jag säga, herr Sandberg, att vi i fråga om denna huvudtitel kunnat hålla oss något under miljarden. Vi ha inte kommit in på den andra miljarden, som 1942 års försvarsbeslut krävde. Denna siffra lyder på ungefär 1 100 miljoner, men denna proposition representerar 800 miljoner. I allmänhet synas strävandena hos dem, som offentligt eller enskilt tala om denna sak, vara att komma ner ytterligare omkring hundra miljoner kronor. Men skola vi göra det, mina damer och herrar, då får arbetet ske ytterst systematiskt. Jag ser detta yrkande som ett symptom på strävandena att ytterligare nedbringa försvarskostnaderna, och att man vill att det skall ske fort. Men där finns en hake, och jag måste säga att jag tillhör dem som vilja taga hänsyn till denna hake. Vi avvecklade försvarsberedskapskostnaderna så snart, som det var möjligt. Det är inte slut ännu, utan det finns ännu kvar rester, som täckas av sådana avvecklingsmedel. Vi hade hopp om att vi skulle få se ett fredsslut mellan de segrande makterna, så att de framtida linjerna i fjärde huvudtiteln skulle kunna uppdragas. Detta fredsslut har inte kommit ännu. Även om jag inte fäster mig så mycket vid den spänning, som synes utgå från alla samtal, så måste jag likväl säga, att det skulle vara en tragisk historia om vi, strax efter det vi t. ex. skrivit ner försvarskostnaderna till den nivå vi skulle önska, skulle behöva strama till beredskapen igen och utföra samma hastverk, som vi fingo börja med 1939. Detta skulle vara tragiskt, och jag önskar för min del inte vara med om att pekats ut som ansvarig i en sådan situation.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Fröderberg: Herr talman! Jag har begärt ordet för att uttala min anslutning till reservationen, fastän jag inte vill instämma i allt, vad som sagts här i dag till reservationens förmån.

Jag vill peka på en annan orsak till att jag helt och fullt går in för reservanternas ståndpunkt. Jag var med på hösten 1939, då vårt kompani for upp till finska gränsen. Varje pojke fick en skjorta och varannan ett par kalsonger samt varannan ett par skor. Vi fingo vidare 35 gevär på 90 man. Jag hoppas, att vi inte skola återkomma till dessa förhållanden. Jag var aldrig med på det som låg bakom dessa förhållanden under 1920- och 1930-talet, när man stred därom. I dag har jag emellertid andra synpunkter att framföra än vad som redan sagts.

Vi veta, att man under krigsåren lade upp en massa depåer ute i socknarna omkring förlägningsstäderna. Varje bataljon hade sin depå med kläder och tygförråd. I vissa fall hade även kompanierna sina särskilda depåer. Sedan freden kommit, pågår ett ständigt arbete med att flytta dessa depåer till

Armén: Beklädnad m. m. (Forts.)

centraliserade platser, alltså till regementena eller till stora förråd, övervakade av FO-staberna. Detta har gått mycket sakta, vilket i hög grad berott på den trängsel, som råder vid regementsförråden. Utrymmena där stå icke i proportion till de förråd, som man från depåerna skall flytta in till regementena. På många håll har man fått göra nybyggen, och i väntan därpå ha depåerna fått ligga kvar.

Det är med tanke på denna trängsel, som jag tror att det vore lyckligt med ett års uppehåll i nyanskaffningen. Förhållandena äro ingalunda så, herr Törnkvist, att pojarna skulle få gå barfota eller gå klädda i lump. Mycket bland kläderna, som finns ute i depåerna är bra, i vissa fall förstklassigt. Jag tror, att man behöver ett år till för att samla, gå igenom och klassificera samt överse allt detta, och jag tror, att ett uppehåll på ett år med nyanskaffningen skulle underlätta dessa inventeringar. Förhållandena äro inte alls desamma som 1939 och närmast följande år, tänk på det! Det var inte 100 000 man, det var dubbelt upp och mer än det, som ibland samtidigt voro inkallade, och en stor del av de kläder, som dessa begagnade, finns kvar. Det är således inte nödvändigt med någon nyanskaffning just nu. Detta framstår tydligt i synnerhet när man tänker på vad som sagts om svårigheten att anskaffa persedlarna — jag tänker på dessa 100 000 meter kamgarnsdiagonalcheviot, som skulle anskaffas. Jag tror att det vore lyckligt, om vi väntade med detta.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Hall: Herr talman! Det är ingalunda reservanternas avsikt att göra detta till en försvarsdiskussion. Det är ganska olämpligt att börja en allmän diskussion om försvaret när det gäller frågan om beklädnadsanslag. Den stora försvarsdiskussionen får väl ändå komma i ett större sammanhang senare. Här är det helt enkelt endast en fråga om en praktisk detalj i den affärsrörelse, som försvaret i viss mån är. Det är fråga om när och hur beställningarna skola placeras ut och när anslagen skola beviljas.

De militära myndigheterna, närmast överbefälhavaren, har på denna punkt sagt, att det finns så pass mycket kläder kvar efter krigsårens stora anskaffningar, att det inte är erforderligt att skaffa viktigare persedlar under den närmaste tiden. Reservanterna ha därför, som jag sade i mitt första anförande, inskränkt sig till att påyrka, att man skall begära det som är erforderligt för reparation och underhåll. Herr Törnkvist säger, att detta beräknas till drygt 5 miljoner, och 4 miljoner skulle alltså inte räcka. Det är riktigt, men då har herr Törnkvist inte tagit hänsyn till att underhålls- och reparationskostnaderna stå i ett direkt förhållande till utbildningstiden, att Kungl. Maj:t framlagt förslag om förkortning av utbildningstiden, och att vi sannolikt redan under nästa budgetår äro framme vid en ytterligare förkortning. Dessutom har det nyss framgått av ett interpellationssvar, att efterutbildningsövningar och repetitionsövningar skola begränsas mycket starkt under den tid arbetsmarknaden har de svårigheter, som den för närvarande har. Det är alltså inte heller något äventyr att sätta ner detta reparationsanslag med ungefär en miljon kronor. Anslaget kommer med all sannolikhet att visa sig tillräckligt i alla fall.

Den lista herr Törnkvist här läste upp ger mig emellertid anledning till en annan reflexion, som kanske inte alldeles direkt hör samman med denna praktiska detalj, men som ändå bör meddelas kammaren. När saken var föremål för behandling i utskottet, efterlyste vi reservanter exakta siffror om lagerhållningen. För att få dessa siffror, som ju icke kunde levereras vid bordet, yrkade vi på återremiss till avdelningen, men av någon anledning var både avdelningens ordförande, herr Törnkvist, och utskottsmajoriteten så angeläga

Armén: Beklädnad m. m. (Forts.)

na om att dölja fakta på denna punkt, att det var omöjligt att få till stånd en återremiss. Vi reservanter äro inte rädda för att få fram den riktiga siffran på den militära lagerhållningen. Vi äro övertygade om, att finge vi fram den siffran så skulle det komma att visa sig, att de värnpliktiga under de närmaste åren skulle kunna gå klädda med hjälp av de förråd, som finnas, och att deras utrustning för de närmaste åren alltså icke på något sätt är beroende av det anslag, som man nu är beredd att bevilja. Om detta är riktigt, och det tror jag att det finns anledning att antaga, att det är, då förstår jag inte varför man skall budgetera på det sätt som här föreslås.

Jag har sagt, att detta icke är någon försvarsfråga. Jag tror att vi, när det gäller de stora tingen, kanske lättare komma överens än vi göra i denna till synes lilla sak. Det är däremot en fråga av väsentlig ekonomisk betydelse hur Kungl. Maj:t och riksdagen handlar i sådana här detaljer för den närmaste tiden. Skall man på marknaden, som förut är överbelastad, framkalla den föreställningen, att det under det närmaste budgetåret kommer att skickas ut militära beställningar, som vad materialåtgången beträffar i stort sett svara mot en nyanskaffning av 100 000 nya kostymer, eller skall man genom att följa reservanterna i stället tala om för vederbörande textiltfabrikanter, att de få inrikta sig på att tillverka tyg till 100 000 civila kostymer? Det är på den civila sidan vi ha bristen och på den militära sidan vi ha lagerhållningen, och det borde under sådana förhållanden vara ganska klart, att man här hushållar förständigast om man följer reservanterna.

Herr **Skoglund** i Doverstorp: Herr talman! Jag kan mycket väl förstå önskemålen att beskära de militära utgifterna, men skall det vara någon mening med att uppfylla dessa önskemål, då måste man genom ordentlig prövning bilda sig ett omdöme om på vilka punkter man utan skada för försvaret kan göra dessa begränsningar. Mig förefaller det, och jag ansåg det även i utskottet, som om reservanterna i detta fall ställt sitt yrkande fullkomligt slumpartat och utan att undersöka, om det är möjligt att nedsätta anslaget så pass kraftigt som med $\frac{2}{3}$.

Jag understryker vad första avdelningens ordförande här tidigare erinrat om. Det gäller ju mera automatiskt verkande underhållskostnader, som gå till 4 147 000 kronor. Sedan kommer rubriken »Övriga kostnader», som gå till 888 000 kronor. Under denna rubrik äro samlade sådana utgifter som kostnader för transporter, inventeringar, resor och dagraktamenten, materialvård och malmedel och överhuvud taget alla de åtgärder, som måste vidtagas för att skydda lagren. Vi kunna väl inte utan vidare stryka sådana utgifter. Jag skulle tro, att om vi inställa denna vård, kommer det i längden att medföra misshushållning och ökade utgifter. Till förut nämnda utgifter komma kostnaderna för överdragskläder för människor som äro i arbete utom den direkta militärtjänsten. Vidare ha vi material för gymnastik och idrott; det gäller till inte ringa del gymnastikskor, som de värnpliktiga lära sakna. Om de inte få sådana, få de använda de grova skorna även under gymnastiken. Vidare saknas det skidmateriel för halva miljonen kronor o. s. v.

När jag sammanställer allt detta kommer jag till det slutresultat, som jag nämnde i början av mitt anförande, att det förefaller som om reservanternas yrkande gjorts alltför oöverlagt. Om man sagt, att man ansett, att de militära myndigheterna inte nedskurit anslaget till beklädnad m. m. i så hög grad som man trodde var möjligt, och om man sedan kommit med att långt blygsammare yrkande, då tror jag att frågan nu hade legat till på ett helt annat sätt. I den form yrkandet nu framställts anser jag det emellertid vara fullkomligt omöjligt, att bifalla utan att samtidigt tillfoga försvaret en mycket betydande skada.

Armén: Beklädnad m. m. (Forts.)

Sedan har man talat om permissionskläder. Det gäller dels att ersätta vissa storlekar bland munderingarna, som blivit utslitna, dels i viss utsträckning att anskaffa permissionskläder. Vi ha här för en stund sedan talat rätt så mycket om de värnpliktigas avlöningar. Detta är säkerligen en betydelsefull sak, men det är också av betydelse att pojkar, när de få permission och komma till hemorten och träffa andra människor, kunna uppträda värdade och snygga. Jag skulle tro att detta inte minst intresserar pojkar, när de träffa de unga damerna. Försök att skicka ut pojkar på permission med exempelvis sådana byxor, som vid ett tillfälle uppvisades för statsutskottets första avdelning! Dessa komma från statens reparationsverkstäder. Jag vill, herr talman, önska den lycka, som skulle försöka visa sig med en sådan bakdel!

Herr Törnkvist: Herr talman! Jag tar närmast till orda med anledning av den närgångna ankläggelse, som avdelningen fått, för att den skulle ha försökt dölja någonting. Det har inte varit fråga om något sådant. Jag vill däremot i anledning av beskyllningen framställa den önskan, att man en annan gång i tid kommer med en utredning till utskottet, framför ett yrkande eller väcker en motion, eller att man, om man underlåtit detta, inte som i detta fall konstitutionsenligt behandlat ärendet ställer utskottet mot väggen och säger: kan ni inte ge mig upplysning om det och det? Den som vill komma med förslag till en ändring i en proposition eller något annat skall själv komma med argument. Det var inte tid att svara på denna fråga, när vi i utskottet sutto och behandlade hela huvudtiteln. Så lättsinnigt — jag använder det uttrycket utan vidare — gör man inte en framstöt vid en frågas behandling i riksdagen. Den som vill yrka någonting i en betydelsefull sak skall taga reda på materialet samt väcka en motion och visa utskottet på förhållanden, som detta inte observerat.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Vougt:** Herr talman! Eftersom detta ärende behandlas parallellt i bägge kamrarna har jag inte kunnat följa debatten här förrän nu på slutet. Jag riskerar naturligtvis därför att upprepa argument, som redan framförts i denna fråga. Jag skall dock i möjligaste mån försöka undvika detta, och jag skall göra det genom att fatta mig så kort som möjligt.

Först vill jag säga till herr Hall, att den omständigheten, att överbefälhavaren vid beredning av detta ärende fällde det omdömet, att vi ha tillräckligt många uniformer för att man inte skall behöva sy flera under det närmaste året, inte hindrat att arméförvaltningen, när den blivit i tillfälle att lämna tillräckliga uppgifter, kunde övertyga oss att alla de synpunkter, som skulle tagas med i beräkningen, icke beaktats av försvarsstaben eller överbefälhavaren, när dessa fällde sitt omdöme. Det är väl ändå de rent sakliga omständigheterna i frågan vi skola bedöma, och icke det faktum att den ena eller andra myndigheten sagt det eller det.

Som jag haft tillfälle att nyss erinra om i första kammaren har ju nedprutningen av anslagen på fjärde huvudtiteln lett till att riksdagen för nästa budgetår förelägges en huvudtitel, som är 133 miljoner kronor mindre än innevarande budgetårs huvudtitel — formellt 100 miljoner, men 133 miljoner om man räknar med den förbättring av lönerna som beslutats. När denna budget gjordes upp, skedde det en samverkan på alla punkter mellan myndigheterna och försvarsdepartementet. När det blev klart, att försvarskommittén icke kunde framlägga sitt förslag i så god tid under 1946, att förslaget skulle kunna läggas till grund för budgetarbetet under nu instundande budgetår, så blev det nödvändigt för oss i försvarsdepartementet att, trots

Armén: Beklädnad m. m. (Forts.)

att innevarande budgetår är det sista i femårsplanen, för nästa budgetår försöka bygga över till den femårsplan eller tioårsplan eller vad det nu blir, som försvarskommittén kommer att föreslå. Det stod klart för oss att vi i görligaste mån måste verkställa reduktion av utgifterna, utan att rubba den försvarsorganisation som tillkommit under kriget. Vi hade bland annat möjlighet att utgå från att riksdagen år 1945 anslutit sig till den ståndpunkten, att några organisatoriska ändringar icke skulle ske förrän grundlig omprövning skett av organisationen. Riksdagen anslöt sig nämligen till de direktiv, som min företrädare i ämbetet uppställte för 1945 års försvarskommitté.

De omständigheter jag nyss nämnt ledde alltså till att sparsamhetsarbetet lades på lång sikt i försvarsdepartementet. Ifrån Kungl. Maj:t utgick direktiv till samtliga myndigheter, att de i möjligaste mån skulle pressa ned anslagen. Överbefälhavaren gav för sin del samtliga försvarsmyndigheter del av de synpunkter, som han från militära utgångspunkter ansåg borde vara vägledande vid uppgörandet av myndigheternas petita. Allt detta ledde till att myndigheterna kunde minska sina äskanden från tidigare år med 82 miljoner kronor. Om jag jämför denna form för budgetberedning med den för innevarande budgetår, så konstaterar jag att vi inom försvarsdepartementet minskat anslagsäskandena från i runt tal 950 miljoner kronor till 846 miljoner kronor. Skillnaden mellan budgetberedningarna var alltså den, att själva sparsamhetsarbetet vid den senaste budgetberedningen i högre grad lades på myndigheterna, och dessa samverkade på ett utomordentligt sätt med försvarsdepartementet. Jag anser att när det överhuvud taget gäller budgetfrågor, och alldeles särskilt när det gäller så ömtåliga saker som vidmakthållandet av ett lands militära försvar, så är det önskvärt att man kan gå fram på detta sätt med sakliga överväganden myndigheterna och Kungl. Maj:t emellan.

Detta var huvudsakligen vad jag ville säga för att belysa, att vi ingalunda på någon punkt tagit av myndigheterna föreslagna anslag utan att dessa blivit prövade dels av olika myndigheter, dels inom försvarsdepartementet. Jag måste också säga, att jag inte kan se annat än att det finns stark saklig grund för de beklädnadsanslag, som här förelagts riksdagen. Jag har här en uppställning av de olika posterna. Jag förmodar, att de redan blivit återgivna i debatten, och jag skall följaktligen inte upprepa dem. Jag tror inte att herr Halls förhoppning är riktig när han utgår från, att minskningen av övningstiden och inställande av repetitions- och efterutbildningsövningar skulle minska behovet av underhållsanslaget så kraftigt, att man kunde reducera detta anslag från 12 miljoner till 4 miljoner. Det förhåller sig ju på det sättet, att de rent automatiska utgifterna, som sammanhånga med det underhåll som äger rum vid intendenturverkstäderna och fabriksstyrelsens olika verkstäder, uppgå till något över 4 miljoner kronor. Därtill kommer ett anslag upptaget under rubriken »Övriga beräknade kostnader», som uppgår till 888 000 kronor. Dit hör emballage- och transportkostnader, malmedel, hyllinredningar i förråden, rese- och dagtraktamentkostnader i samband med vårdtjänst och inventeringar vid förråden utanför vederbörande personals bostadsort m. fl. utgiftsposter. Det är alltså hela värden av de upplagda stora förråden, och dessa 888 000 kronor vill herr Hall nu att vi skola stoppa in i de 4 miljoner, som vi skola nedpressa detta anslag till genom en nedsättning av övningstiden. Det skulle förvåna mig i hög grad, om inte detta visade sig vara en alldeles orimligt sangvinisk förhoppning.

Sedan kommer jag till det anslag, som gäller anskaffning av uniformer för rekryterna. Först och främst vill jag säga, att det i huvudtiteln är mycket klart utsagt, att försvaret icke har för avsikt att försöka tvinga sig till det

Armén: Beklädnad m. m. (Forts.)

behöfliga materialet om det inte stämmer överens med förhållandena på marknaden. Jag skall säga herr Hall, att jag är alldeles för van vid att nödgas låta mina önskemål träda tillbaka för arbetsmarknadsskäl av olika slag för att inte vara fullkomligt på det klara med, att försvaret inte kan propa sig till sådant, som man av olika skäl inte kan undvara för den civila försörjningen. Det är också mycket klart utsagt i huvudtiteln, att vi skola taga hänsyn till materialtillgången. Jag vill också nämna — jag riskerar att upprepa vad som förut sagts i debatten — att i februari ägde en konferens rum hos folkhushållningsministern. Närvarande voro där representanter för arméförvaltningen, intendenturavdelningen, statens industrikommission och textilindustrien, och mot de från militärt håll framlagda önskemålen beträffande leverans av kamgarnsdiagonal under 1947 fanns intet att erinra. Beträffande leveranserna därefter skulle de bli föremål för överläggningar till hösten.

Får jag så vid denna punkt skjuta in, att när det ibland av klagomål i pressen framgått, att försvaret gör anspråk på mera tyg än man anser sig vilja avvara med tanke på den civila marknaden, skapas lätt den föreställningen, att försvaret numera har någon möjlighet att rekvirera tyger. Vi ha inte denna möjlighet. Vi träffa uppgörelser med affärsföretagen precis som vilken annan civil eller statlig kund som helst. Om det inte finns tillräcklig tillgång på tyger för den civila befolkningens behov, skulle det inte falla mig in att göra gällande, att vi för de värnpliktiga skola skaffa bättre tyger än vad som är ovillkorligen nödvändigt.

När jag talar om hur nödvändigt det är för försvarets myndigheter att göra åt sig till förmån för civila behov när det gäller tillgången på varor och annat sådant, så vill jag även säga till herr Fröderberg, att jag är den förste att beklaga att vi icke fått våra centrala förråd så snabbt och fullständigt uppbyggda i enlighet med planen, att vi kunnat avveckla en hel del mindre förråd och sammanföra allt på bättre sätt i de stora centralerna. Men det har helt enkelt berott på bristen på arbetskraft och byggnadsmaterial. Vi ha inte fått byggnadstillstånd. Vi kämpa varje månad med svårigheter. Vi försöka så mycket som möjligt att få de civila myndigheterna att ge efter för de militära behoven och detta på grund av den omständigheten, att när materiel icke kan förrådshållas på tillfredsställande sätt, så riskerar man att förstöra det. Vi kunna inte göra annat än att försöka komma så långt vi kunna i våra strävanden att tillgodose våra behov. Efter denna lilla utveckling återgår jag till frågan om uniformerna. Det är riktigt som här sagts att vi inom försvaret ha en hel del uniformer upplagda för vår krigsberedskap. I likhet med herr Fröderberg anser jag, att om vi skulle bli tvungna att mobilisera — vilket Gud förbjude — så skola vi ha en fullständig uppsättning av hela och rena uniformer för hela vår armé och försvaret i övrigt. Eftersom vi måste räkna med att den dag kan komma, då mobilisering blir nödvändig, så måste vi i varje fall hålla oss i närheten av mobiliseringsbehovet. Det kan naturligtvis tänkas att vi kunna få en marginal på ett halvt eller ett år på oss för att nå upp i höjd med mobiliseringsbehovets krav. Om och när den utrikespolitiska situationen mörknar så starkt, att vi få lov att vidtaga sådana åtgärder, är det alldeles uppenbart ett önskemål från myndigheternas sida att vi icke ha några luckor i beredskapen eller åtminstone att de förekomma i minsta möjliga omfattning.

Nu ha vi ett mobiliseringsförråd av uniformer och skodon, avsedda för mobilisering. Detta mobiliseringsförråd kan naturligtvis också i någon mån tagas i anspråk för att bekläda våra rekryter i fredstid. Men om herr Hall blir mobiliserad — jag vet inte om min värderade vän på västeråsbanen fortfarande befinner sig i värnpliktsåldern — så behöver han en uniform av väsentligt annat snitt än den, som jag kan sätta på en rekryt. Alder och visdom förenas

Armén: Beklädnad m. m. (Forts.)

nämligen även hos herr Hall med en kroppshydd, som är betydligt värdigare än en tjuogoårig ynglings. Jag kan inte ta ut en uniform, passande till herr Hall eller en hans jämnårig, och sätta den på en tjuogoårig rekryt. Om jag gjorde det, skulle rekryten i fråga se ut på ett sådant sätt, att man med skäl skulle kunna använda den gamla benämningen på kronans uniform, nämligen »lumpen». Det uttrycket skulle då på nytt komma till heders.

Alderssammansättningen på den mobiliseringsbara svenska armén är i själva verket sådan, att de militära myndigheterna icke kunna använda mobiliseringslagren för beklädnad av rekryterna annat än i ganska ringa utsträckning. Följaktligen måste varje år ett antal uniformer som lämpa sig för rekryter tillverkas. Jag vill tillfoga att uniformerna i mobiliseringsförrådet ha sådana långbyxor, som äro försedda med damasker nedtill. Det är inte lämpligt att ha sådana byxor till permissionsuniformer. De bli åtminstone sommartid för varma. Jag tror att det skulle klagas ganska allmänt, om jag inte ordnade så att pojkarne finge andra byxor till permissionsmunderingen. Om vi inte tillverka några rekrytuniformer utan i stället ta av det som finns i mobiliseringsförråden, måste vi därför i alla fall tillverka långbyxor. Då är det ganska svårt att passa ihop tygfärgerna, och jag bleve kanske tvungen att släppa ut rekryterna med vapenrock av en färg och byxor av en annan. Detta vore kanske inte i och för sig så farligt, men när det finns skäl som tala mot ett sådant förfarande, så tycker jag att man skall försöka undvika det.

Sedan kommer jag till frågan om kamgarnsdiagonaluniformerna. Om vi underlåta att skaffa fram en bättre och finare uniform och bara ta rekrytuniformer ur mobiliseringsförrådet, så måste vi beställa nya kommissuniformer för att ersätta avgången där. Nu har det framkommit önskemål om att de värnpliktiga skulle få snyggare uniformer. Jag medger gärna att denna sak kan vara ganska oväsentlig och av ringa militär betydelse, men den har dock en viss betydelse för trivseln i det militära livet. Våra svenska pojkar sätta numera en ära i att gå snyggt klädda. Vi ha här i landet en konfektionsindustri, som gör det möjligt för dem att i det civila skaffa sig snygga kläder så fort de fått sin första arbetsförtjänst. Det grämer mig därför en smula att man inte inom det svenska försvaret skall kunna erbjuda de värnpliktiga en uniform, som gör att pojkarne känna sig lika snygga som sina civila kamrater. Nu kan man emellertid faktiskt nå detta mål för en merkostnad av 20 kronor. Kamgarnsdiagonaluniformen kostar nämligen endast 20 kronor mer än kommissuniformen. Den förra är då bättre sydd och ser dessutom prydligare ut överhuvud taget. I den mån tillgången på textilier tillåter det vill jag därför gärna lägga på dessa 20 kronor. Därmed får man det plus i den militära trivseln, som en snygg permissionsuniform alltid medför. Jag vill tillfoga att möjligheter icke stå till buds att få fram denna kamgarnsuniform förrän till våren 1949. Först de värnpliktiga som rycka in då kunna få denna snyggare permissionsuniform. Så lång tid tar det nämligen att få ett tillräckligt antal uniformer framställda.

Nu är herr Hall orolig för läget på textilmarknaden och vill därför inte vara med om att vidtaga åtgärder för en dylik förbättring av de värnpliktiga pojkarne uniformer. Jag vill då svara, att om förhållandena på textilmarknaden och vår produktion överhuvud taget på grund av råvarubrist eller av andra orsaker bli av sådan karaktär, att vi icke böra förverkliga denna plan, så skola vi naturligtvis inte heller förverkliga den. Men jag anser att varken någon annan av denna kammares ärade ledamöter eller jag själv kan bedöma huruvida denna förbättring av uniformsutrustningen är möjlig eller inte. Jag tycker därför det vore naturligt om kammaren beviljade de militära myndigheterna medel att förverkliga denna plan, om inga andra hinder ställa sig i vägen för dem.

Armén: Beklädnad m. m. (Forts.)

Jag ber om ursäkt för att jag tagit kammarens tid i anspråk och uttalar samtidigt den förhoppningen, att kammaren måtte bifalla vad Kungl. Maj:t här föreslagit. Jag försäkrar att all möjlig sparsamhet kommer att iakttagas i fråga om det anslag det här är fråga om. Vi komma också att ta alla vederbörliga hänsyn till de synpunkter, som här ha åberopats. Inom det militära bortse vi för övrigt aldrig från de civila syftena. Vi ha dem tvärtom ständigt för ögonen. De äro dock icke i detta fall tillräckligt vägande för att motivera ett avslag på Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Hall: Herr talman! Jag har ingen invändning att göra emot någon av de synpunkter, som statsrådet Vougt här framhållit beträffande de värnpliktigas beklädnad. Det finns goda skäl för att ge de värnpliktiga snygga permissionsuniformer. Det är värt ganska mycket om man kan öka den militära trivseln på det sätt som statsrådet Vougt här talat om. På den punkten föreligga alltså inga väsentliga motsättningar mellan herr statsrådet och reservanterna. Men om det nu är tveksamt huruvida man under nuvarande förhållanden bör placera några beställningar på textilmarknaden överhuvud taget — och statsrådet Vougt har medgivit det — varför skall man då framkalla den föreställningen hos industrien, att ifrågavarande beställningar eventuellt kunna komma till stånd? Läget på textilmarknaden är ju sådant, att varje utsikt till ytterligare statliga beställningar i större omfattning är direkt skadlig. Riksdagens uppgift — om den överhuvud taget vill påverka textilmarknaden i någon nämnvärd grad — borde då vara att försöka beröva textilindustrien föreställningen att här finns utsikter till ytterligare statliga beställningar. Vi böra inrikta marknaden så, att den i högre grad tillgodoser det föreliggande behovet. Det är på den punkten som reservanternas ståndpunkt skiljer sig från Kungl. Maj:ts och utskottsmajoritetens — icke när det gäller hur vi i sak skola ordna dessa detaljer på längre sikt.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Vougt:** Herr talman! Jag har också under några års tid tillhört den förnämliga institution, som bankofullmäktige utgör — jag har t. o. m. suttit på samma plats där herr Hall nu sitter — och jag är följaktligen mycket känslig för de penningpolitiska synpunkter, som herr Hall här åberopar.

Men jag måste å andra sidan såsom målsman för försvaret göra gällande, att om det finns sakliga skäl för ett visst anslag, kan det inte vara rimligt att göra beviljandet av detta anslag beroende av om det skulle framkalla eller icke framkalla vissa föreställningar hos den civila marknaden. Här finns för försvarets del ett behov av kamgarndiagonal, och även herr Hall har ju lovat att medverka till att vi skaffa oss denna, när omständigheterna bli sådana, att han anser sig kunna medverka till det. Jag tror för min del att möjligheter kunna finnas att göra detta, om inte omedelbart så dock i så god tid, att vi skola kunna fullfölja vår plan att ha uniformerna i fråga färdiga till 1949, och jag undrar, om inte herr Hall kunde på något annat sätt, lämpligen tala strängt med textilfabrikanterna, så att de inte i onödan diskontera några förväntningar. Jag tycker att det är rätt orimligt, att vi ur den synpunkten skola avstå från att kräva att detta anslagsbehov tillgodoses, men jag upprepar, att vi skola taga alla de sakliga hänsyn, som denna produktionsmarknad och andra marknader kunna kräva.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets förevarande hemställan, dels ock på bifall till den av herr Bergvall m. fl. avgivna vid punkten fogade reservationen; och fann

Armén: Beklädnad m. m. (Forts.)

herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Hall begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 36:o i utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Bergvall m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Hall, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 97 ja och 65 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 37—47.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Utbildning i
luftbevakning
m. m.*

Punkten 48, angående armén: Hemvärnets avlöningar.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under fjärde huvudtiteln, punkten 58, föreslagit riksdagen att dels medgiva, att till personalförteckning för hemvärdnet måtte överflyttas en beställning för hemvärnschef i lönegrad Ob 2, en beställning för överstelöjtnant eller major i lönegrad Oa 5 eller Oa 4 och en beställning för kapten eller löjtnant med arvode enligt lönegrad Oa 3 eller Oa 2, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för hemvärdnet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1947/48, dels ock till Armén: Hemvärnets avlöningar för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 343 000 kronor. Sedermera hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 130 (punkt 7 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 28 februari 1947) föreslagit riksdagen bland annat medgiva, att till personalförteckning för hemvärdnet finge överflyttas, förutom i det föregående angivna beställningar, en befattning för kontorsbiträde i lönegrad A 4.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte fatta beslut i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr **Lindberg**: Herr talman! Under denna punkt har statsutskottet förordat Kungl. Maj:ts förslag om att den lantmilitära ungdomsutbildningen i huvudsak överföres till hemvärdnet. Utskottet har emellertid avgivit en rekommendation för att inte bara de s. k. luftvärnspojkar skola stanna kvar inom det frivilliga befälsutbildningsförbundet, utan att också ungdomens utbildning i luftbevakning och signaltjänst handhaves av nämnda förbund.

Jag finner det för min del ganska onödigt att överföra denna senare utbildning till centralförbundet för befälsutbildning därför att luftvärnspojkar utbildning fortfarande skall handhaves av förbundet. Dessa tre saker höra egentligen inte samman med varandra, och det bör gå lika bra att utbildningen i luftbevakning och signaltjänst stannar kvar hos hemvärdnet.

Utbildning i luftbevakning m. m. (Forts.)

Jag skulle därför kort och gott vilja föreslå, att sista meningen på s. 45 i utskottets motivering strykes. Denna mening har följande lydelse: »Då emellertid enligt detsamma utbildningen av de s. k. luftvärnspojkarne alltjämt skall bedrivas av centralförbundet för befälsutbildning, synes utskottet möjligen kunna övervägas, om icke utbildning av ynglingar i exempelvis luftbevakning och signaltjänst lämpligen bör handhas jämväl av nämnda förbund.»

Herr Törnkvist: Herr talman! Vad den frivilliga lantmilitära ungdomsutbildningen beträffar, vill jag vädja till kammaren att inte något annat göres än som föreslås av utskottet, vilket är detsamma som Kungl. Maj:ts förslag.

Jag hemställer alltså om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring beträffande motiveringen, som under överläggningen föreslagits av herr Lindberg; och fattade kammaren beslut i enlighet med den förra propositionen.

Punkterna 49—75.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 76, angående marinen: Fartygsbyggnader.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under fjärde huvudtiteln, punkten 91, föreslagit riksdagen att dels besluta, att nybyggnad av fartyg för marinen skulle äga rum enligt de riktlinjer, som av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1947 angivits, dels ock till Marinen: Fartygsbyggnader för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 20 000 000 kronor.

Marinens fartygsbyggnader.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Gustaf Karlsson m. fl.* (I: 20) och den andra inom andra kammaren av herr *Akerström m. fl.* (II: 33), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta dels avslå vad Kungl. Maj:t föreslagit angående nybyggnad av två jagare men i övrigt godkänna riktlinjerna för nybyggnad av fartyg för marinen, dels ock till Marinen: Fartygsbyggnader för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 20 000 000 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Ståhl* väckt motion (II: 87), vari hemställts, att riksdagen vid behandling av förevarande punkt måtte besluta bevilja det anslag å 1 000 000 kronor som begärts till konstruktionsarbetet, dock med uttryckligt framhållande därav, att riksdagen genom detta beslut icke toge ställning till frågan, huruvida de båda föreslagna jagarna skulle komma till utförande.

Utskottet hemställde,
att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 20 och II: 33 ävensom II: 87, i vad de avveke från Kungl. Maj:ts förslag, besluta, att nybyggnad av fartyg för marinen skulle äga rum enligt de riktlinjer, som av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1947 angivits;

b) till Marinen: Fartygsbyggnader för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 20 000 000 kronor.

Marinens fartygsbyggnader. (Forts.)

Reservationer hade avgivits

dels av herrar *Larsson, Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Hall, Åkerström, Thapper* och *Persson* i Svensköp, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II:87 samt med bifall till motionerna I:20 och II:33 besluta, att nybyggnad av fartyg för marinen skulle äga rum enligt de riktlinjer, som av reservanterna angivits;

b) till Marinen — — — 20 000 000 kronor;

dels ock av herr *von Heland*, utan angivet yrkande.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr Åkerström: Herr talman! Vid behandlingen av punkt 36 uttryckte utskottets talesman sin förvåning över att en framstöt gjorts i utskottet, då det inte på något annat sätt kommit fram att det fanns olika meningar i saken — därmed menade han väl, att det inte motionerats.

I fråga om den punkt, som vi nu behandla, ligger det inte till på samma sätt. Här ha avgivits motioner, bl. a. om avslag på Kungl. Maj:ts framställning, vilket ju är detsamma som att vi skulle skjuta på frågan om det överhuvud taget skall byggas några sådana jagare, som Kungl. Maj:t här äskat pengar till, i varje fall för att få i gång konstruktionsarbetet. Jag kunde inte heller, när jag lyssnade till utskottets ärade vice ordförande, finna att han beträffande denna punkt ansåg det vara så märkvärdigt, om kamrarna intoge en annan ståndpunkt än Kungl. Maj:t och statsutskottets majoritet och bifölle reservationen. Det finns nog också anledning att i detta fall betrakta frågan om anslag på ett annat sätt än vad som var förhållandet vid punkt 36. Man kommer dock här in på vad som skall rymmas inom den kostnadsram för försvaret, som vi kunna finna oss ha råd med sedan den nu arbetande försvarskommittén framlagt sitt förslag.

När denna fråga behandlades inom utskottet, uppträdde där en person, som enligt min mening sitter inne med större kunnande än jag, i fråga om den flotta, som vi för närvarande ha, och vad vi för framtiden kunna tänkas ha råd med i detta avseende, och han påpekade, att enligt hans uppfattning — och jag vill helst tro att han har rätt — är det mycket osäkert, om vi överhuvud taget kunna hålla oss med samma antal jagare som vi nu ha, sedan vi bestämt oss för den nya försvarsorganisationen. Under sådana förhållanden förefaller det ännu mer orimligt, att vi ge Kungl. Maj:t medel för att låta en på andra områden mycket efterfrågad och värdefull arbetskraft sitta och utföra konstruktionsarbeten för ett par jagartyper, som kanske ändå inte, när vi till äventyrs kunde vara beredda att lämna anslag för deras byggande, motsvarade de anspråk, som vid den tidpunkten kunde ställas. Tiden kan ha ridit förbi på ett sådant sätt, att åtminstone den miljon, som lagts ut på konstruktionsarbetet, visar sig vara bortkastade pengar. Och den mycket skickliga arbetskraft, som skulle användas för detta konstruktionsarbete, är väl för närvarande i alldeles särskilt hög grad behövlig inom det civila fartygsbyggnadsområdet.

Nu kan det visserligen sägas, att när Kungl. Maj:t kommer och begär pengar till dessa två jagare — vilket väl innebär att Kungl. Maj:t vill ha bortåt 60 milj. kronor — så kan riksdagen vägra i vändningen. Men enligt min och mina medreservanterns uppfattning är det ett principbeslut om jagarnas byggande, som riksdagen fattar, om den här säger ja till Kungl. Maj:ts och statsutskottets förslag. Ha vi gjort detta, ha vi också sagt ja till tanken att kostnadsramen för vårt framtida försvar skall tillyxnas på ett sådant sätt, att även dessa jagare komma att rymmas inom den.

Marinens fartygsbyggnader. (Forts.)

Följa vi utskottet, ge vi alltså redan i dag på hand, att vi kunna tänka oss den kostnadsram accepterad, som överbefälhavaren har lagt fram såsom ett önskemål. Följa vi däremot reservanternas säga vi: »Nej, den kostnadsramen komma vi inte att vara med om. Det högsta tänkbara som vi kunna vara med om, när det gäller den framtida försvarsorganisationen, är ett årligt anslag vars övre gräns utgör 700 milj. kronor.»

Med dessa ord, herr talman, och med hänvisning till vad som säges i motiveeringen till den av herr Larsson m. fl. avgivna reservationen, ber jag att få yrka bifall till denna reservation.

Herr Törnkvist: Herr talman! Reservanternas yrkande under denna punkt går ut på exakt samma belopp som statsutskottet föreslår, d. v. s. 20 milj. kronor. Det råder således inte någon meningsskiljaktighet om anslaget storlek. Även reservanternas ha tydligen ansett, att departementschefen och hans medhjälpare därvidlag kommit till ett riktigt resultat. Meningsskiljaktigheten gäller blott den inre utformningen av verkstadsarbetet. Det är fråga om huruvida en miljon kronor skall såsom departementschefen föreslår, få användas för att låta konstruktionskontoret göra kalkyler och ritningar till två jagartyper och överhuvud taget följa utvecklingen på detta område.

Det är detta som enligt reservanternas mening inte bör ske. Jag vill inte göra gällande, att det inte skulle vara tillåtet att på detta sätt hugga in på en särskild punkt, men jag kan inte inse, att man levererat några särskilda skäl för att inte Kungl. Maj:t skulle få använda personalen som måhända annars inte kan få den erfarenhet som är nödvändig, till konstruktionsarbete på fartygsbyggnadsområdet, som ju är ett av de allra viktigaste områdena vi ha här i landet — utan att vi hade våra skepp, det gäller både handels- och örlogsskeppen, skulle vår ställning vara mycket dålig även i civilt avseende.

Det måste ligga någonting särskilt bakom reservanternas ställningstagande, inte bara omsorgen om ekonomin. Det är ju bara användningen av en av de tjugo miljonerna, som man skulle dirigera, d. v. s. den skulle inte få användas så, som Kungl. Maj:t anser lämpligast. För min del är jag övertygad om att denna miljon inte kan användas på ett bättre sätt än just till detta konstruktionsarbete.

Jag skall inte nu taga upp någon diskussion om flotta eller lantförsvaret — det är nog i alla fall den saken som det här gäller. Jag har under ett par årtionden i olika kommissioner och kommittéer diskuterat den saken, och jag vet att det därvidlag alltid blir en envis skyttelgång. Härondagen talade jag med en man, som under den oroliga tid, vi nu genomleva, hade en av de mest ansvarsfulla posterna, och han sade till mig: »Den här inställningen till flottan är inte något nytt för mig liksom inte för någon av oss, som var med om det första världskriget. Men hur skulle jag, när det nu åter blev krig, ha kunnat klara situationen, om jag inte omedelbart hade kunnat skicka ut fartyg att bevaka kusterna?»

Man kan inte, mina herrar, komma ifrån att vårt land är ett havsomflutet land och att våra kuster måste bevakas för att förhindra en invasion. Under sådana förhållanden tycker jag inte att den miljon, som det skulle kosta att låta departementschefen och hans manna följa med utvecklingen på fartygsbyggnadsområdet, är någonting att strida om. Och om departementschefen under året finner, att man inte har något sådant jobb att ge folket, så är ju miljonen kvar.

Jag tycker att det resonemang, som man här för från reservanternas sida är litet väl ansträngt — det kan inte hjälpas. Detta principuttalande är ju

Marinens fartygsbyggnader. (Forts.)

av samma slag som det principuttalande som på sin tid gjordes när det gällde de där kustpansarskeppen eller vad de hette — ja, jag kommer inte ihåg namnet men kammarens ledamöter minnas dem. Då gjordes också ett principuttalande, men de kommo ändå aldrig till stånd. Utvecklingen rättar ju till dessa frågor både för Kungl. Maj:t och för riksdagen. Befinnes det efter tre, fyra år, att Kungl. Maj:t inte lägger fram något förslag för riksdagen, så är det ingen som klandrar Kungl. Maj:t för det, och skulle Kungl. Maj:t komma att föreslå en jagare eller två, ha vi här i riksdagen fullkomlig frihet och behöva inte känna oss bundna av att vi nu fattat ett eller annat beslut. Utvecklingen kan ju bli en annan än vi nu vänta oss.

Jag tycker nog att Kungl. Maj:t bör få dessa 20 miljoner, som både reservanterna och utskottet äro ense om, utan någon reservation. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **Skoglund** i Doverstorp: Herr talman! Det förefaller som om herr Åkerström var rädd för att vi i dag skulle komma att definitivt besluta i försvarsfrågan. Vi skulle då få ett för stort antal jagare eller i alla händelser ett större antal än herr Åkerström för sin del vill vara med om.

Men hur ligger det i verkligheten till? Jo, ur det jagarbestånd vi ha kommer under de närmaste åren ett icke obetydligt antal att utgå. De två jagare, som vi köpte från Italien, äro ju föreslagna till omedelbar utrangering. Ehrensköld och Nordenskjöld, d. v. s. de äldsta jagarna, äro också i sådan åldersklass att de mycket snart träda ur tjänst. De militära marina myndigheterna framhålla också att förslitningen på jagarmaterialet under neutralitetsvakten har varit mycket hård, och att man av den anledningen får räkna jagarnas livslängd kortare än eljest. Redan 1948 faller Klas Horn för åldersstrecket, jagaren Göteborg 1952 och jagaren Stockholm 1953. Det betyder ju att antalet jagare går ned mycket fort. Om vi komma i det läget, att vi på grund av mörknande utsikter runt omkring oss måste vidtaga ersättningsbyggnader i snabb takt, måste vi ju ha konstruktionsarbetet undångjort. Kungl. Maj:t räknar ju, om jag inte fattat fel, med att det går åt fyra, fem år för att få fram en jagare. När det under senare delen av försvarsberedskapen byggdes nya jagare, så klagades det från marint håll över att man inte hade tid att vidta de nykonstruktioner, som då voro behövliga. Är det då inte rimligt — jag ställer den frågan — att vi åtminstone offra den miljon, som det här är fråga om, för ett rent konstruktionsarbete, så att vi, om vi måste göra en utbyggnad, åtminstone ha den saken klar och omedelbart kunna sätta i gång bygget?

Herr Åkerström talade om att vi i dag fatta ett avgörande principbeslut i den stora försvarsfrågan. Jag hoppas livligt, att det inte är något sådant. Herr Åkerström säger, att det är ett beslut som avgör om vi skola gå på den större kostnadsram som överbefälhavaren har föreslagit eller om vi skola gå på den linjen att försvaret inte får kosta över 700 miljoner kronor per år. Jag tror att vi i dag inte på något sätt äro färdiga att ta ställning till ett sådant problem. Jag tror att det vore ur alla synpunkter felaktigt att innan försvarskommittén är färdig med sitt arbete göra sådana utfästelser.

Det sades tidigare under diskussionen på en annan punkt i detta utlåtande, som ligger framför oss, att utsikterna ute i världen ingalunda äro särskilt ljusa, men att man dock hoppas att krigströttheten skall vara så stor att någon fara icke är för handen. I dagens läge tror jag vi böra yttra oss jämförelsevis försiktigt på den punkten, och jag tror det skulle vara ur alla synpunkter oklokt att göra denna fråga till någonting större än den verkliga är. Det är endast fråga om en praktisk förberedelseåtgärd för att vi skola vara i stånd att upprätthålla vårt försvar. Vi måste vara på det klara med att dagens situa-

Marinens fartygsbyggnader. (Forts.)

tion inte är sådan att det lämpar sig med stora uttalanden om en nedrustning här i landet.

Häruti instämde herr *Skantze*.

Herr *Åkerström*: Herr talman! Herr Skoglund sade att vi här inte skola göra några utfästelser. Vi som äro reservanter mena nog också att man inte bör göra några utfästelser beträffande dessa tvenne jagare och den typ de representera, vilket man faktiskt gör om man följer Kungl. Maj:t och utskottet, herrar Törnkvist och Skoglund må säga vad de vilja. Beträffande frågan om vad beslutet eljest skulle ge uttryck åt, vill jag hålla mig till den meningen att vi i den svenska riksdagen väl kunna kosta på oss att ge uttryck åt den uppfattningen att vi inte betrakta världsläget som så allvarligt, att vi helt enkelt måste se bort från att vi ha en försvarskommitté som är sysselsatt med frågan om hur vår framtida försvarsorganisation skall se ut. Ett sådant skäl brukar få vara tillräckligt, understundom också för herrar Törnkvist och Skoglund, för att avvisa ett äskande. Det förefaller mig som om det också i det här fallet borde kunna få vara ett tillräckligt skäl för att följa reservanterna.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet *Voug*: Herr talman! Man har här på olika sätt formulerat det beslut, som andra kammaren nu inbjudes att fatta. Man frågade om det är ett principbeslut eller icke ett principbeslut. För min del vill jag säga, att om reservanterna segra, skulle jag betrakta det som ett principbeslut i den meningen att andra kammaren sagt ifrån, att den icke längre anser det nödvändigt att tänka på att vi skola ha en flotta. Däremot vill jag bestämt bestrida, att det är ett principbeslut, som Kungl. Maj:t har velat föranleda riksdagen till. För min del är jag övertygad om att de fortsatta undersökningarna skola visa, att jagartypen är ett lämpligt fartyg i vår flotta. Ingenting har heller inträffat, som kan föranleda mig att tro att Sverige med dess långa kust i en värld, som alltjämt bjuder på mycket stora motsättningar, skulle kunna undvara en flotta av en viss styrka. Däremot är jag oklar över hur de jagare böra se ut, i vilka man skall samla erfarenheterna från det andra världskriget.

När jag nu begär av riksdagen att 1 000 000 kronor skola beviljas för att det konstruktionskontor, som har tillkommit under kriget, icke skall skingras, så är det närmast för att möjliggöra att ett underlag för ett bättre bedömande ett annat år förelägges riksdagen. Det är vidare ingalunda på det sättet att de militära myndigheterna, då de lägga ut vissa konstruktioner av jagare på detta konstruktionskontor, därigenom avstänga kontoret från möjligheterna att ta civila arbeten. Tvärtom kan detta konstruktionskontor med dess synnerligen värdefulla tekniska expertis också arbeta för civila konstruktionsarbeten.

Jag har velat nämna detta, därför att det i herr Åkerströms första anförande framskymtade en antydning om samma konkurrens mellan det militära och det civila, som nyss utvecklades under debatten om beklädnaden.

För min del är jag mycket angelägen om att inte föregripa resultatet av den avvägning som försvarskommittén kan komma till, men jag måste säga, att jag anser att det skulle vara ytterst beklagligt, om den förståelse för flottans betydelse som den svenska opinionen och Sveriges riksdag har visat under krigsåren nu skulle efterträdas av en underskattning av flottans betydelse, som vore så framträdande att man icke ens ville låta Kungl. Maj:t förskaffa riksdagen underlaget för ett bedömande av jagarkonstruktionerna. Det är från dessa utgångspunkter som jag hoppas att andra kammaren följer Kungl. Maj:ts och utskottets förslag.

Marinens fartygsbyggnader. (Forts.)

Herr **Törnkvist**: Herr talman! Jag måste än en gång ta till orda, eftersom herr Åkerström nyss kom tillbaka till frågan om en utfästelse. Jag är nu säker på att herr Åkerström är ense med mig om att om det skulle komma en proposition till riksdagen om byggande av en jagare eller två — en sådan kan komma utan att Kungl. Maj:t i dag bemyndigas att göra utredningen klar och belysande — så förbehålla sig både herr Åkerström och jag rätten att väcka motioner i anledning av den och t. o. m. rätten att yrka avslag. Sådana yrkanden måste ju konstitutionellt behandlas både av utskottet och riksdagen, så talet om att vi göra någon utfästelse i ett sammanhang som detta väger inte mycket.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herr Larsson m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Åkerström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 76:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 4,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Larsson m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser, och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för nej-propositionen. Herr Törnkvist begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 61 ja och 96 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta. Kammaren hade alltså bifallit den av herr Larsson m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr **Skoglund** i Doverstorp, som anförde: Herr talman! Jag ber att få till protokollet antecknat att jag gjort mig skyldig till felröstning.

Punkterna 77—155.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 156.

Lades till handlingarna.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 7.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående redovisning av tillgångar och skulder m. m. vid örlogsvarvens marinverkstäder;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1947/48;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under försvarrets fastighetsfond gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1947/48 till anordnande av vissa lokaler för luftbevakningen; och

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till främjande av humanistisk forskning jämte en i ämnet väckt motion.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsverkets övertagande av vissa städers förpliktelser beträffande innehavare av befattningar, vilka vid upphörande av rådhusrätterna i samma städer komma att indragas m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Statsverkets övertagande av vissa städers förpliktelser vid upphörande av deras rådhusrätter m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade

Herr Skantzé: Herr talman! Kungl. Maj:ts förslag i detta ärende, vartill utskottet nu hemställer om bifall, innebär bl. a. principbeslut om att städerna Karlshamn och Sölvesborg skola läggas under landsrätt. En konsekvens av detta blir att den judiciella indelningen i Blekinge län måste ändras.

I propositionen har departementschefen diskuterat olika lösningar av detta problem, och mot den lösning han stannat vid — uppdelning av den nuvarande Bräkne och Listers domsaga i två, Bräkne domsaga med Karlshamns stad och Listers med Sölvesborgs stad — är ingenting att invända vad det gäller förhållandena i den västra delen av länet. I fråga om den östra länsdelen däremot komma alla de olägenheter för befolkningen att kvarstå, som blevo en följd av den 1937 genomförda sammanslagningen av Östra och Medelsta häraders domsagor och som sedan blivit alltmer kännbara och numera verkligt betungande, sedan Ronneby stad för några år sedan lades under landsrätt och då förenades med den sammanslagna Östra och Medelsta domsaga. I propositionen nr 159 till 1943 års riksdag, som gällde denna landsrättsläggning, vitsordade departementschefen, att Östra och Medelsta domsaga vore en av de större och mera arbetstyngda men uttalade samtidigt att frågan om domsagans uppdelning lämpligen borde anstå tills vakans komme att uppstå på häradshövdingeämbetet. Den tidpunkten, herr talman, är nu inne.

I en motion i år, nr 359, ha herr Törnkvist och jag anvisat en lösning av problemet, som synes oss rimlig. Vi hemställa att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om ny utredning av domsagoindelningen i Blekinge län. Statsutskottet har inte ansett en sådan hemställan påkallad utan har hänvisat till att frågan om domsagoindelningen i landet måste förutsättas vara föremål för fortlöpande uppmärksamhet från Kungl. Maj:ts sida. Jag skall, herr talman, under sådana förhållanden inte ställa något yrkande, men jag vill gärna ändå i detta sammanhang skicka med en vädjan till statsrådet och chefen för justitiedepartementet att för östra Blekinges del aktualisera den uppmärksamheten och att, när nu häradshövdingeämbetet blivit vakant, inte försitta det tillfälle som därmed erbjuder sig att undanröja de betydande nackdelar den nuvarande domsagoindelningen medfört för befolkningen i denna del av landet.

Vidare anfördes ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 9.

Föredrogs vart efter annat

statsutskottets utlåtanden:

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till uppförande eller inrättande av barnhem;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till barnmorskäläroanstalterna;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av tjänstebostad åt landsfiskalen i Föllinge distrikt;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inlösen av två fastigheter i Fjällbacka municipalsamhälle; och

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Folkbokföringen: Viss tillfällig personal vid länsstyrelserna m. m. för budgetåret 1947/48; samt

jordbruksutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa författningar berörande veterinärväsendet samt angående inrättande av en veterinärstyrelse.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

*Omorganisa-
tion av medi-
cinalstyrelsen.*

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av medicinalstyrelsen jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln, punkterna 109—111, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1947/48 såsom förslagsanslag under rubriken Medicinalstyrelsen beräkna till Avlöningar 1 300 000 kronor, till Omkostnader 170 000 kronor och till Beredskapsorganisation 80 000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 67, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 7 februari 1947, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av föredragande statsrådet Mossberg förordade ändringar i medicinalstyrelsens personalförteckning, dels godkänna av statsrådet förordad avlöningsstat för medicinalstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1947/48, dels ock under huvudtiteln för inrikesdepartementet för nämnda budgetår såsom förslagsanslag anvisa dels till Medicinalstyrelsen: Avlöningar 1 350 000 kronor, dels till Medicinalstyrelsen: Omkostnader 170 000 kronor samt till Medicinalstyrelsen: Beredskapsorganisation 80 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

A. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 226 och II: 337 bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i medicinalstyrelsens personalförteckning, som påkallades av vad föredragande statsrådet förordat i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 7 februari 1947;

B. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag

I. godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för medicinalstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1947/48;

II. till Medicinalstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1947/48 under V a huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 350 000 kronor;

Omorganisation av medicinalstyrelsen. (Forts.)

C. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag för budgetåret 1947/48 under V a huvudtiteln såsom förslagsanslag anvisa

- 1) till Medicinalstyrelsen: Omkostnader 170 000 kronor,
- 2) till Medicinalstyrelsen: Beredskapsorganisation 80 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *Falla* och *Birke*, vilka ansett, att utskottet med ändring därutinnan av Kungl. Maj:ts förslag — vilket innebar, att fackbyråcheferna skulle inplaceras i löneplanen C — bort förordade, att dessa byråchefer skulle hänföras till löneplan A, samt att utskottet under punkten A, bort hemställa, att riksdagen måtte

A. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 226 och II: 337 bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i medicinalstyrelsens personalförteckning, som påkallades av vad reservationerna förordade.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Birke**: Herr talman! Enligt riksdagens nyss fattade beslut skola veterinärärenden avskiljas från medicinalstyrelsen, men trots detta föreslås att byråerna i medicinalstyrelsen skola ökas från sju till nio. Det måste, tycker jag, vara betänkligt att ämbetsverken under nu rådande förhållanden ständigt skola öka i omfattning så som sker genom personalanskaffning. Det vore önskvärt att man i stället kunde företa besparingar på detta område. Jag tror t. ex. inte det skulle vålla någon större olägenhet, om man inom medicinalstyrelsen skulle låta bli en hel del av den statistik, som man sysslar med och som kommer ut så avsevärt försenad. Där skulle man kunna spara åtskilligt med både personal och papper.

Kungl. Maj:ts förslag innebär att de föreslagna fackbyråcheferna skola placeras på löneplan C. Det innebär att de skola få sin tjänst med förordnande på viss tid i stället för att ha den på fullmakt. Det är alltså en betydligt lösare anställningsform än enligt löneplan A. Det bör framhållas att när löneplan C ursprungligen infördes var den avsedd endast för ett mycket begränsat antal chefsbefattningar inom statsförvaltningen. Utskottet säger också i sitt utlåtande, att tendensen att placera allt fler och fler tjänstemän till C-planen är ägnad att ingiva betänkligheter, men det oaktat följer utskottet Kungl. Maj:ts förslag.

Jag anser emellertid att det är av ganska stor vikt att fackbyråcheferna komma i åtnjutande av den fastare anställningsform som placering i A-planen medför. Ett av skälen till att man nu skulle placera fackbyråcheferna i lönegrad 7 i C-planen har anförts vara, att löneläget måste vara något högre än det som finns i A-planen. Jag vill då erinra om att det, enligt de löneplaner man kommer att ha efter den 1 juli, finns 40 lönegrader, och om man skulle placera in fackbyråcheferna i t. ex. lönegrad 33, såsom vi reserverter föreslagit, kommer man mycket nära den lönegrad som föreslås eller C 7.

Ett bättre löneläge bör enligt min mening åstadkommas genom att tjänster-na flyttas upp i en högre lönegrad i A-planen, alltså utan att man uppger fullmaktsskyddet och den fastare anställningsformen i övrigt för tjänstemännen. Därest man nu anser att tjänstemännen skola flyttas över till C-planen, är detta en fråga som, tycker jag, bör ses i annat och större sammanhang och som man inte bör lösa så här separat för vissa förvaltningsgrenar. Det är därför, herr talman, jag inte kan ansluta mig till utskottets förslag utan ber att få yrka bifall till reservationen.

Omorganisation av medicinalstyrelsen. (Forts.)

Herr Eriksson i Stockholm: Herr talman! Kammaren står inför avgörandet av en stor och viktig organisationsfråga, vars första led ju är beslutat genom kammarens enhälliga bifall till det nyss föredragna jordbruksutskottets utlåtande nr 23. Som den föregående ärade talaren erinrade om innebär detta inrättande av en särskild veterinärstyrelse. Frågan om medicinalstyrelsens organisation innebär också genomgripande spörsmål. Det är ju ganska lugnande, kan man säga, att man inom utskottet, som med sedvanlig omsorg har genomgått detta ärende, har stannat vid i huvudsak ett tillstyrkande av bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Det är bara i fråga om en detalj som man ifrån några ledamöters sida anför en avvikande mening.

Jag vill vitsorda vad den ärade talesmannen för reservanterna nyss påpekade, att utskottet varit betänksamt inför den utökning av organisationen, som det nu föreliggande förslaget medför. Men man måste göra klart för sig att hälsovårdsfrågorna i vår tid kräva ökad uppmärksamhet och sålunda också ökade arbetskrafter och därmed följande ökade anslag. Man torde också kunna säga att den tid som vi nyss genomlevt medfört ett avstannande av nödvändiga reformer på olika områden. Detta har i sin tur medfört, att när man nu omsider måste vidtaga åtgärder i syfte att avhjälpa de brister som finnas, blir det steg som sålunda måste tagas avsevärt större än om vi hade levat under en normal utvecklingsperiod och successivt kunnat genomföra förändringar. Utskottet har i detta avseende allenast givit uttryck åt sin tveksamhet inför organisationens ansvällning men har stannat vid att tillstyrka Kungl. Maj:ts föreliggande förslag.

De ärade reservanterna ha emellertid anført avvikande mening, när det gäller avlöningsformen och avlöningsställningen för de medicinalråd, varom den föregående ärade talaren nyss talade. Kungl. Maj:t har i detta avseende föreslagit, såsom nyss erinrades, att tjänstemännen skola överföras på s. k. C-löneplan, som innebär en annan löneställning än enligt den nu gällande A-löneplanen och dessutom medför att tjänsterna tillsätts medelst förordnande för viss tid — sålunda inte med fullmakt för all framtid intill pensionsåldern.

Vi ha samtliga inom den utskottsavdelning som förbehandlat detta ärende varit tveksamma inför detta. Det är ju en ganska genomgripande reform på organisationsområdet, att man här för över icke mindre än sju fackbyråchefer till förordnandetjänster, medan regeln eljest är att byråchefsbefattningarna, fränsett en rad undantagsfall vid affärsverken, äro fullmaktstjänster med innehavarna placerade i den nu gällande A-planens 30:e lönegrad. Det är klart att man kan tveka inför en sådan ändring, och för min egen del har tveksamheten varit ganska framträdande. Jag har emellertid omsider böjt mig inför Kungl. Maj:ts förslag. Jag har resonerat på det sättet att, när det gäller tillsättandet av medicinalrådstjänster, frågan onekligen ligger så till att man behöver ha möjlighet att erbjuda en annan löneställning än den som tillämpas för byråchefer i allmänhet, beroende på att de högt kvalificerade aspiranter, som kunna ifrågakomma till tjänsterna, ha i statstjänst eller kommunal tjänst eller den verksamhet de i övrigt kunna utöva en sådan inkomstställning, att man måste ha möjlighet att tillmäta en ganska hög lön för att de överhuvud taget skola reflektera på att övergå till denna tjänst.

Jag har sålunda funnit att man nog kan säga att just på detta område föreliggå sådana förhållanden som motivera införande av avlöningar enligt den s. k. C-löneplanen. Dessutom torde man kunna säga att samma motiv som gällt för införande av förordnandetjänster på viss begränsad tid, i regel sex år, i alldeles särskild grad föreliggå beträffande medicinalrådstjänsterna. Jag föreställer mig att utvecklingen inom det vetenskapliga fält, som man här

Omorganisation av medicinalstyrelsen. (Forts.)

har att röra sig på, kan göra det nödvändigt att man inte för en lång framtid binder en och samma person vid tjänsten. Denne är kanske vid tillträddandet en framstående vetenskapsman inom sitt fack, men medicinalrådstjänsten innebär inte utövande av vetenskaplig verksamhet utan är i hög grad en administrativ tjänst. Tjänstemännen drunkna rent av i administrativa plikter och måste således mer eller mindre släppa kontakten med den vetenskap de ursprungligen representerat. Ur den synpunkten kanske det kan vara en fördel för hela verksamheten, om man kan göra ett ombyte och således inte behöver invänta den pensionsålder som gäller för tjänsterna.

När jag har resonerat mig fram på det sättet har jag kommit till den uppfattningen, att jag beträffande dessa tjänster kunnat biträda Kungl. Maj:ts förslag. Jag har inte heller ansett att det ur allmän avlöningssynpunkt kunde vara lämpligt att placera byråchefstjänster så högt som i den av reservanterna föreslagna lönegraden A 33, då jag tror att detta skulle medföra avsevärt större konsekvenser av betänklig art ur lönerogleringssynpunkt än om man biträder Kungl. Maj:ts förslag och överför dem till C-löneplanen.

Det är detta, herr talman, som gör att jag, med hänvisning i övrigt till vad utskottet i sitt utlåtande anfört, ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Håstad**: Herr talman! Jag vill endast yttra några principiella ord. Jag vill dock fästa uppmärksamheten på att herr Eriksson i Stockholm i sitt försvaret för statsutskottets förslag delvis anförde rent praktiska synpunkter. Det var nödvändigt, sade han, att en läkare alltid är up to date så att säga inom sin vetenskap och dithörande spörsmål. Såsom framgått av herr Birkes anförande har dock tidigare yppats en utväg att lösa lönespörsmål genom att tillämpa A-planen, som går upp till högre minimigräns, ett förfaringsätt som skulle vara mycket lätt att motivera med hänsyn till läkarnas särställning. Lönespörsmålet kan därför icke, menar jag, få vara avgörande vid ett bedömande av detta rent principiella spörsmål.

Jag vill fästa uppmärksamheten vid — det har gjorts av många förut i kamraren — att det i första raden i regeringsformens § 36 heter: »De som bekläda domareämbeten, så högre som lägre, samt alla andra ämbets- och förtroendemän än de i föregående paragraf nämnda» — alltså de som äro förtroendeämbetsmän — skola icke kunna avsättas annat än efter rannsakan och dom. Vad vi här stå inför, när medicinalstyrelsen nu skall omorganiseras, liksom när vi i föregående punkt inrättade veterinärstyrelsen, är att vi föra över förordnandesystemet på ett område, där det knappast hittills enligt en mycket vidsträckt praxis har tillämpats. Ty tidigare har förordnandesystemet när det gäller byråchefstjänst så gott som uteslutande kommit till användning inom trafikverken och dessutom i domänstyrelsen; ett och annat undantag kan nämnas, men detta har varit den bärande principen. Här för man nu över systemet, naturligtvis med anförande av vissa sakliga skäl, till ett helt nytt område, och därigenom fortsätter man att ytterligare underminera § 36.

Jag vill i detta sammanhang framställa den frågan — eftersom jag ser statsrådet Mossberg närvarande — om det inte hade varit lämpligare att ta upp detta problem om tjänsternas rättsliga ställning till avgörande först sedan den av riksdagen två gånger begärda utredningen angående revision av § 36 hade fullgjorts. Det finns ju vissa skäl som tala för att man kan något mjuka upp bestämmelserna beträffande de gamla fullmaktstjänsterna, så att alltså inte personer, som visa oefferrättlighet, ointresse eller liknande, få sitta kvar i en tjänst. Men det kan också tänkas att man kan finna betryggande anordningar, varigenom man tillgodoser å ena sidan verkens intresse av skick-

Omorganisation av medicinalstyrelsen. (Forts.)

lig och nitisk personal och å andra sidan det gamla rättssäkerhetskrav, som ligger bakom och involverat i § 36. Något sådant försök har veterligen icke gjorts. Det enda vi kunna konstatera är att regeringen — jag tror för femte året — underlåtit att verkställa den utredning som riksdagen begärt samtidigt som i verk efter verk en viss lösning åstadkommits, som verkar prejudicerande i denna fråga.

Hur man nu skall bedöma detta rent principiellt beror naturligtvis på den allmänna politiska utvecklingen. Kanhända behöver man icke hysa så stora farhågor för övergången till förordnandesystemet. Men jag vill betona för kammaren, att när man tidigare övergått från fullmaktstjänst till förordnandetjänst, ha röster höjts från det håll, där röster nu icke höjas, i varnande riktning. Jag tänker på exempelvis när fullmaktsystemet upphörde i telegrafstyrelsen 1907 eller 1908. Då yttrade sig både Staaft och Branting i debatten. Jag skall göra ett kort citat efter en avhandling. Det heter där: »Herr Staaft ville för sin del uttala de starkaste farhågor för den maktfullkomlighet, som sålunda skulle läggas i telegrafstyrelsens hand, 'en maktfullkomlighet, som visserligen i viss mån finnes på det militära området, men vars nytta där har i hög grad ifrågasatts, och som det icke förut, mig veterligen, varit på tal att överflytta till det civila området'. Herr Branting framhöll faran uti 'att utvidga det administrativa godtycket på förhållanden, som stå helt och hållet utom tjänsten, så att de lägre tjänstemännen komma att ställas under en uppsikt, som icke kan vara förenlig med deras rörelsefrihet som medborgare'.» Jag har icke tagit så starka ord i min mun som dessa herrar gjorde, men jag vill hänvisa till att man då kände en viss oro inför utvecklingen. Även om tiden efteråt ej skulle ha givit belägg för detta, veta vi ännu icke vad som i framtiden under kanhända oroligare politiska förhållanden än de nuvarande kan komma att inträffa.

Till sist vill jag endast säga, att när man beträffande verk efter verk diskuterar denna fråga, kan man alltid hitta på skäl för att beröva byråcheferna och liknande ämbetsmän deras ställning som fullmaktsinnehavare. Man kan alltid uttala, att det är önskligt att kunna förflytta dem, avskeda dem eller på annat sätt entlediga dem, om de icke skulle riktigt fullgöra sin tjänst. Detta krav kan naturligtvis ställas med större eller mindre rätt alltefter de olika tjänsternas art, men jag vill se det verk, där man icke med något fog kan anföra precis samma synpunkter. Detta, herr talman, leder mig faktiskt till vad jag hävdade i kammaren även tidigare, nämligen att denna fråga bör ses i sammanhang med § 36 RF och lösas vid en revision av denna paragraf. Då kan man å ena sidan tillvarata både statens intresse att erhålla driftiga tjänstemän och medborgarnas intresse av ökade garantier för rättssäkerheten i förvaltningen, något som ändock måste anses ligga i fullmaktsystemet.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få förena mig i det yrkande som framförts av herr Birke.

Herr statsrådet **Mossberg**: Herr talman! Herr Håstad ställde en fråga till mig, men jag skall icke nu besvara hans fråga. Denna berör nämligen ett ämne av mycket större och vidare beskaffenhet än vad vi i dag diskutera. Jag skall i stället be att få ställa en fråga till herr Håstad. Varför tar herr Håstad upp till diskussion denna stora och principiella fråga, när vi behandla statsutskottets utlåtande nr 87, angående omorganisation av medicinalstyrelsen? Varför tog han inte upp en debatt därom i föregående ärende — jordbruksutskottets utlåtande nr 23 om inrättande av en veterinärstyrelse? Det är ju så att dessa två ärenden hänga samman. Den nya medicinalstyrelsen

Omorganisation av medicinalstyrelsen. (Forts.)

och den nya veterinärstyrelsen motsvara tillsammans den gamla medicinalstyrelsen. I den löneplan, som är antagen för den nya veterinärstyrelsen enligt föregående utlåtande, äro tre veterinärråd placerade i lönegrad C 7. Jag kan icke se att man har anledning hysa större farhågor för att hänföra fackbyråcheferna i den nya medicinalstyrelsen till löneplan C än att hänföra fackbyråcheferna i den nya veterinärstyrelsen till löneplan C. Jag tror att man i detta avseende måste förfara lika i dessa två styrelser. Det föreligger i stort alldeles samma skäl för att använda C-planen i båda fallen.

Eftersom det nu förts ett så principiellt resonemang i denna fråga, skall jag med några korta ord redogöra för hur vi sett på frågan i departementet när åt propositionen gavs ett sådant innehåll, att fackbyråcheferna i medicinalstyrelsen, alltså medicinalråden, föreslagits skola överföras till löneplan C. Även om statsutskottets majoritet, ja, kanske alla i statsutskottet äro betänksamma när det gäller att använda löneplan C i någon större omfattning, tror jag dock, att det, vad gäller medicinalstyrelsen, föreligger sådana speciella skäl för att övergå till löneplan C, att man icke behöver befara några mera obehagliga prejudicerande verkningar av det ställningstagande man gjort på den här punkten. Fackbyråcheferna i medicinalstyrelsen intaga ju en mycket viktig position inom vårt lands sjukvårdsväsende. Vi måste i allmänhet rekrytera dem från en yrkeskår, där löneläget i allmänhet ligger väsentligt högre än löneläget i statens tjänst. Det är samtidigt mycket viktigt att vi till dessa befattningar kunna förvärva människor av utmärkt förtjänst och skicklighet. De skola vara kunniga yrkesmän, kunniga läkare, men de skola samtidigt vara goda administratörer. Det är ganska svårt att få fram sådant folk, och det har många gånger visat sig vara förenat med mycket stora svårigheter att på ett tillfredsställande sätt rekrytera dessa tjänster i medicinalstyrelsen. I många fall har den nuvarande lönesättningen lett till att man måst lämna medgivande åt dessa fackbyråchefer att ha bisysslor och extrainkomster i en omfattning som kanske ej är så vanlig i statstjänst.

Jag vill i detta sammanhang nämna, att den nuvarande begynnelselönen i lönegrad A 30 är omkring 15 000 kronor. Den nuvarande begynnelselönen i lönegrad A 33 är 16 500 kronor. Kan jag övergå till löneplan C, kan jag med lönegrad C 7 genast från början bjuda vederbörande en lön av 18 000 kronor i runt tal. Det har visat sig, när det gäller att få en tillfredsställande rekrytering, att det är betydelsefullt att få upp begynnelselönen.

För att ge en bild av vilka svårigheter som faktiskt föreligga — man kan ingenting göra åt dem — vill jag taga några exempel. År 1942 var till exempel den taxerade genomsnittsinkomsten för en provinsialläkare på landet 20 000 kronor. Om vi se efter hur mycket provinsialläkarna med de högsta inkomsterna — dessa utgöra en fjärdedel av hela antalet — ha så finna vi att de ha i medeltal en taxerad inkomst på 26 700 kronor. Överläkarna vid delat lasarett ha i genomsnitt en taxerad inkomst av 34 600 och den fjärdedel av lasarettsläkarna, som har de högsta inkomsterna har genomsnittligt en taxerad årsinkomst av 49 600 kronor. Med detta faktiska inkomstläge för ögonen skall man söka få skickligt folk till medicinalrådsbefattningarna. Då förstår man, att varje tusenlapp, som man kan få ihop för att öka begynnelselönen, är av värde när det gäller att förvärva en duglig man av facket. Vid avgörandet av denna fråga har det därför spelat en viss roll, att man kan giva högre begynnelselön enligt löneplan C än enligt lönegrad A 33.

Sedan har även en annan synpunkt spelat in, och det är den som herr Håstad speciellt talade om, nämligen att om en befattningshavare är placerad i löneplan C blir han mera rörlig. Han kan lättare frånträda sin befattning därför att han uppnår full pensionsrätt redan efter 12 år. Jag tror inte, att den

Omorganisation av medicinalstyrelsen. (Forts.)

allmänna synpunkt herr Håstad här anlade, nämligen vikten av tjänstemännens oavsättlighet, är den viktigaste synpunkt som skall läggas på frågan om medicinalrådsbefattningarna. Hela den medicinska utvecklingen befinner sig för närvarande i en oerhört kraftig utveckling. Det sker nya upptäckter, nya rön och nya behandlingsformer slå igenom varje år. Det är nödvändigt, att medicinalråden ha god kontakt med vetenskapen. Men samtidigt äro innehavarna av dessa tjänster, som ju äro administrativa tjänster, så överhopade med ämbetsgöromål, att det faktiskt inte står i mänsklig makt för dem att i den omfattning, som skulle vara önskvärd, sätta sig in i den medicinska utvecklingen. Det bör finnas en möjlighet för en man i en sådan befattning att kunna träda tillbaka, om han känner att han inte mäktar följa med i den hastiga utvecklingen.

Jag vill sluta med att påpeka, att när propositionen här föreslagit införande av löneplan C, som alltså innebär denna ökade rörelsemöjlighet för befattningshavarna, står detta förslag icke på något sätt i motsättning till någon allmän fackopinion på detta område. Både medicinalstyrelsen och praktiskt taget samtliga representanter för läkarna och medicinska kårsammanslutningar, som yttrat sig, ha enhälligt tillstyrkt överföringen till löneplan C. Dessa befattningshavare anse sig själva icke ha något intresse av att stå kvar på A-löneplanen. De finna själva, att det är med deras intresse förenligt att komma i löneplan C. Då så är fallet och man samtidigt kan anföra ur statsnyttans synpunkt vägande skäl för C-planen, har jag trott detta vara den lyckliga lösningen.

Jag vill sluta med att peka på ytterligare en sak. I Stockholms stad sitta sjukhusläkarna sedan lång tid tillbaka på förordnandetjänster på visst antal år. Enligt vad jag har mig bekant har landstingsförbundet övervägt att göra framställning till Kungl. Maj:t om att även lasarettsläkarna ute i landet skola kunna överföras till löneplan C. Jag tror alltså att en sådan form som föreslås i propositionen står i full överensstämmelse med den allmänna tendensen på detta område.

Herr Håstad: Herr talman! Jag vill först konstatera, att jag icke fått något svar av statsrådet på min fråga, varför man icke velat lösa denna fråga i samband med den revision av § 36, som riksdagen två gånger begärt.

Det var det ena. Det andra var den fråga statsrådet ställde till mig, varför jag icke tog upp den principiella diskussionen vid föregående punkt på föredragningslistan, nämligen jordbruksutskottets utlåtande nr 23. Jag vill svara statsrådet mycket kort, att om jag icke haft en känsla av att det var svårt att påverka andra kammaren, vars opinion i denna fråga var känd, hade jag begärt ordet vid den föregående punkten. Men då detta icke var lämpligt, har jag bara velat giva uttryck för min principiella ståndpunkt, som jag icke kan frångå. Då har jag ansett det lämpligast att knyta debatten till en punkt, där det fanns en reservation, d. v. s. till föreliggande statsutskottsutlåtande.

Vidare vill jag, herr talman, medan jag har ordet, bara framhålla, att det syntes mig som om statsrådet fäste alltför stor vikt vid löneformen. Frågan är väl här, huruvida man genom att flytta upp vederbörande på C-planen får större möjligheter att förvärva utmärkt och lämpligt folk än genom att giva dem fullmaktstjänster. På denna punkt ha vi icke så stor erfarenhet ännu. Jag vill bara hänvisa till vad statskontoret säger: »Enligt statskontorets bestämda uppfattning utövar fullmakten och den säkra ställningen i statstjänst en betydligt större lockelse än en relativt begränsad höjning av kontantlönen.» Detta säger statskontoret, trots att statskontoret i övrigt har ungefär samma uppfattning som statsrådet.

Dessutom kan väl denna synpunkt icke alls behöva spela någon roll, om man

Omorganisation av medicinalstyrelsen. (Forts.)

följer den linje reservanterna anvisat, nämligen att man höjer lönerna inom A-systemet i motsvarande grad. Skäl kunna finnas för detta med hänsyn till läkarnas speciella ställning. Då bortfaller, såvitt jag förstår, hela grunden för det resonemang som statsrådet i denna del för.

Sedan återstår den andra, rent praktiska synpunkten, att det kan vara till fördel att flytta bort folk, som icke är tillräckligt med sin tid. Det är ett resonemang som man kan förstå. Men vi ha ännu icke uttömt alla möjligheter att även inom den ram, som syftemålet med § 36 anvisar, hitta former för att lösa dylika frågor. Trots allt förhåller det sig i verkligheten så, att medicinalråden skola icke vara egentliga forskare, utan i den mån det gäller att följa forskningen blir detta en uppgift i första hand för det vetenskapliga rådet, som är anknutet till medicinalstyrelsen. Däremot bli dessa fackmedicinalråd i hög grad administrativa krafter i styrelsen.

Jag vidhåller alltså, herr talman, mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets förevarande hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan oförändrad.

§ 11.

Föredrogos vart efter annat

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 33, i anledning av väckta motioner om tilläggs pension åt f. d. föreståndarinnan vid Jämtlands läns sinnesslöanstalt Berta Maria Rundgren;

nr 34, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående försäljning till Botkyrka kommun av visst område av den riksbanken tillhöriga fastigheten Tumba 1¹;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 5 förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 11) angående de allmänna grunder, som vid hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända; och

nr 36, angående dyrtidstillägg till den hos riksdagens kamrar, utskott och kansli tillfälligt anställda personalen; samt

första lagutskottets utlåtande, nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1919 (nr 367) om fri rättegång.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 12.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av väckt motion angående utredning rörande luftfartsförsäkringens likställighet i processuellt hänseende med sjöförsäkringen m. m.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr **Henriksson**: Herr talman! Den motion, som i förevarande utlåtande behandlas, tar sikte på en för näringslivet praktisk fråga. Yrkandet i motionen

Motion ang. utredning om luftfartsförsäkringens likställighet i processuellt hänseende med sjöförsäkringen m. m.

Motion ang. utredning om luftfartsförsäkringens likställighet i processuellt hänseende med sjöförsäkringen m. m. (Forts.)
går ut på att luftfartsförsäkring i processuellt hänseende skall likställas med sjöförsäkring.

Beträffande sjöförsäkringen ha vi av ålder haft ett specialförfarande i fråga om rättstvister. Det har varit dispaschörinstitutionen som i första instans handlagt sådana tvister. Dispaschörinstitutionen har fungerat synnerligen tillfredsställande. Näringslivet har fått vad man där behövt, nämligen ett snabbt och effektivt reglerande av tvister, så att något fördröjande av ekonomiska regleringar icke behövt ifrågakomma.

Nu är det ju så att genom flygväsendets utveckling varor i betydande utsträckning börjat transporteras även per flyg. Förhållandena torde komma att gestalta sig ungefär på samma sätt, när det gäller luftransporter som när det gäller sjötransporter. Från såväl varuägares som försäkringsgivares sida har man funnit det vara lämpligt att vid förekommande tvister, där det gällde försäkring av flygburna varor, kunna få samma specialdomstolsförfarande som vid sjöförsäkring, alltså få dessa tvister hänskjutna till dispaschör. Det är ju en utredning härom som påyrkas i motionen.

Utskottet har presterat en mycket positiv skrivning. Utskottet säger: »De skäl som anförts till stöd för förslaget äro enligt utskottets uppfattning beaktansvärda.» Vidare säger utskottet: »Ehuru utskottet sålunda hyser den uppfattningen att i nuvarande läge motionärens förslag icke bör föranleda någon riksdagens åtgärd, anser utskottet likväl den väckta frågan vara av sådan betydelse, att utskottet vill uttala det önskemålet, att Kungl. Maj:t följer utvecklingen på detta område med uppmärksamhet och så snart förhållandena det påkalla tager upp frågan till närmare prövning.»

Detta är mycket tillfredsställande i och för sig. Men det torde ändå vara av betydelse att man, innan luftfarten får alltför stor omfattning, har klarat upp hur man skall ha denna processordning. Från ett par remissinstanser har framhållits, att man under pågående utredningar rörande luftfartslagstiftningen och innan man får klart för sig det materiella innehållet i denna lagstiftning icke anser en utredning på denna punkt böra komma till stånd. Jag har för min del mycket svårt att förstå det bärande i denna argumentering. Det lär väl icke inom rättsväsendet förekomma att man i någon större utsträckning rättar processordningen efter lagstiftningens materiella innehåll. Även om ett vidgat internationellt samarbete på lagstiftningens materiella område är önskvärt, så ha dock de olika länderna i fråga om den processuella ordningen gått sina egna vägar. Vårt land är ensamt om att ha dispaschörinstitutionen såsom domstol. Den har, såsom vitsordats från alla håll, fungerat utomordentligt tillfredsställande. I andra länder har man specialdomstolar av annan karaktär exempelvis för sjörättsmål. Själva processförfarandet kan sålunda vara olika i olika länder även om lagstiftningen i fråga om den internationella trafiken har likartat materiellt innehåll.

Jag måste för min del beklaga, att icke utskottet — med den inställning utskottet dock synes hava haft — velat sträcka sig så långt att utskottet biträtt den hemställan om en utredning, som tillstyrkts av många remissinstanser, framför allt då av representanter för stora grupper av varuägare och försäkringsgivare. Ett par av remissyttrandena gå i avstyrkande riktning, men jag har en mycket stark känsla av att man där fått frågan en smula om bakfoten. Jag vet exempelvis, att flygbolagen fått för sig att det var meningen att även frågor rörande personskador skulle hänskjutas till dispaschör. Detta visar ju endast att man på det hållet icke vet vad dispaschörinstitutionen är för någonting, och det är ju beklagligt att vederbörande på grund av dylika missförstånd skola komma fram till ett avstyrkande.

Motion ang. utredning om luftfartsförsäkringens likställighet i processuellt hänseende med sjöförsäkringen m. m.

Herr talman! Jag förstår att, såsom situationen nu är, det icke leder till något resultat att ställa yrkande om bifall till motionen. Jag vill därför endast uttrycka den förhoppningen, att Kungl. Maj:t måtte beakta utskottets rekommendation och göra detta fortast möjligt i samband med de utredningar som pågå, så att vi ha ett specialdomstolsförfarande klart, när lufttrafiken nått den stora omfattning som redan nu kan förutses. Det är bättre att vara ute i tid än att komma för sent.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Föredrogos vart efter annat:

första lagutskottets utlåtande, nr 29, i anledning av väckt motion med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 kap. 9 § giftermålsbalken m. m.;

andra lagutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 56 § lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 15 §§ förordningen den 20 juni 1941 (nr 577) angående bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 56 § lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, m. m., såvitt propositionen hänvisats till jordbruksutskottet, dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 3 september 1939 (nr 608) om enskilda vägar;

nr 31, i anledning av väckta motioner om höjning av statsbidraget för vid laga skiften upptagen odlingsmark;

nr 32, i anledning av väckta motioner om viss ändring av villkoren för erhållande av statsbidrag till förrättningar enligt lagen om delning av jord å landet;

nr 33, i anledning av väckt motion angående utredning av orsakerna till och botemedlet mot kreaturssjukdomen acetoniemi; och

nr 34, i anledning av väckta motioner om utredning och förslag rörande en grundläggande yrkesutbildning för det mindre jordbruket.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 14.

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion om utredning rörande den inom arméns tygverkstäder anställda lägre personalens utbildnings- och arbetsförhållanden.

Utskottets hemställan bifölls; och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 15.

*Motion om
fri konfir-
mationsundervis-
ning genom
skolornas
försorg.*

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion angående avgiftsfri konfirmationsundervisning genom folkskolornas försorg.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr **Ståhl**: Herr talman! Den blanka reservation, som jag har antecknat till förevarande utskottsutlåtande, har självfallet inte sin grund i att jag skulle missunna de läroverkselever, som det här är fråga om, avgiftsfri konfirmationsundervisning. Tvärtom anser jag det som självklart att även läroverksungdom, som vill delta i konfirmationsundervisning, skall vara befriad från avgift. Men däremot, herr talman, anser jag det icke vara lika självklart att, såsom motionären föreslagit, läroverksungdom, som önskar delta i konfirmationsundervisning, skall hänföras till särskilda avdelningar. Undervisningen är frivillig, och den faller, såsom skolöverstyrelsen i sitt remissutlåtande påpekat, helt utanför dess domvärjo. Det enligt min mening bästa och naturliggaste vore, att läroverksungdom, som vill delta i konfirmationsundervisning, går till de allmänna avdelningar, som ordnas för övrig ungdom. Motionären anför, att pedagogiska skäl tala för särskilda grupper för läroverksungdomen. Något fog finns det obestriddigen för en sådan ordning, men ännu starkare äro enligt min tanke de sociala skäl, som tala för att läroverksungdomen får vara i samma grupp som andra, åtnjuta samma undervisning, bli kamrater med och närmare bekanta med övrig ungdom i samhället.

Även av ett annat skäl ställer jag mig tveksam till motionärens yrkande. Konfirmationsundervisningen är, som jag nyss påpekade, frivillig. Är det under sådana förhållanden principiellt riktigt att det allmänna träder emellan med avgiftsbetalningen? Om en elev önskar frivillig undervisning i engelska, modersmålet, kristendom eller vilket ämne som helst, skulle avgiftsbefrielse betraktas såsom någonting fullständigt otänkbart. Detsamma måste, såvitt jag kan förstå, gälla de elever i konfirmationsåldern, som i stället för undervisning av en kyrkans präst önska erhålla undervisningen av frikyrklig pastor i en bibelskola. Men om det ena anses oriktigt borde i konsekvensens namn det andra anses vara lika omöjligt. Om det skall utgå ersättning i det ena fallet, skall det enligt min tanke också göra det i det andra, eftersom det ju är fråga om speciallärare. Ingen skulle väl dock våga komma på tanken att ställa det förslaget, att en frikyrkopastor skall ha ersättning därför att han undervisar just läroverksungdom i en bibelskola.

Med det anförda har jag, herr talman, velat deklarerera som min uppfattning, att det förslag, som här väckts, är principiellt ohållbart. Då den emellertid i och för sig enligt min tanke viktiga principen i den föreliggande praktiska utformningen icke är av någon större räckvidd, skall jag inskränka mig till denna deklaration och icke ställa något yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 16.

Föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, i anledning av väckt motion om utredning angående anordnande av vadhallning medelst totalisator i samband med motortävlingar.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17.

Till bordläggning anmäldes:

utrikesutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Finland träffad överenskomst rörande det svensk-finska varuutbytet;

bevillningsutskottets betänkande, nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1947 jämte i ämnet väckta motioner;

första lagutskottets utlåtande, nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 12 december 1941 (nr 925) om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas; samt

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckt motion angående effektivare åtgärder mot ocker vid försträckning; och

nr 6, i anledning av väckta motioner angående åtgärder för utveckling av det svenska musiklivet och om utredning rörande löne- och pensionsförhållandena för vissa enskilda orkesterföreningars musiker.

§ 18.

Herr *Fröderberg* avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 415, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 212, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Denna motion bordlades.

§ 19.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna dödsbevis:

Persson, Johan Albert, född den 27 februari 1887, yrke: riksdagsman, boende: Östergatan 16, Tidaholm, har enligt vad jag genom trovärdig person erfarit avlidit i hemmet den 27 april 1947 kl 7.00, och enligt min uppfattning var huvuddödsorsaken Nephrosclerosis + malaria cerebri, Haemorrhagia cerebri.

Tidaholm den 28 april 1947.

T. V. Sillén,

leg. läkare.

§ 20.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1947/48 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa investeringar i statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1947/48;

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa investeringar i postverkets fond för budgetåret 1947/48 m. m.;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa äldre anslag;

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av förslag till avtal mellan staten, å ena sidan, samt Luossavaara—Kiirunaavaara aktiebolag och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan;

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till svenska lastbilaktiebolaget m. m.;

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av viss vattenrätt i Ume älv m. m.;

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående överskridande av anslagsposten till reparations- och underhållskostnader m. m. under karolinska sjukhusets delfond av statens allmänna fastighetsfond; och

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande.

Vidare anmäldes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 167, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa författningar berörande veterinärväsendet samt angående inrättande av en veterinärstyrelse.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 23 bifölles jämväl av första kammaren.

§ 21.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.17 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Fredagen den 2 maj.

Kl. 4 em.

§ 1.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts på kammarens bord liggande proposition, nr 235, angående vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den å bordet vilande motionen nr 415 av herr *Fröderberg m. fl.*

§ 3.

Föredrogs, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtande nr 6, bevillningsutskottets betänkande nr 29, första lagutskottets utlåtande nr 32 samt andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 5 och 6.

§ 4.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **Gustafsson** i Lekåsa, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att tiden för avlämnande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 235, angående vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen skall utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter 20 dagar från propositionens avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.03 em.

In fidem
Gunmar Britth.